

ELANUL

Nr. 105
NOIEMBRIE
2010

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Boierii Botez-Corbu, familii înrudite de bârlădeni filantropi

Mircea COLOȘENCO

În arhivele Ministerului Cultelor și Instrucțiunii, fie în secțiunea Administrației Cassei Bisericești, fie în a Administrației „Cassei Școalelor”, aflate în depozitele Arhivelor Naționale Istorice din București (Sediul Central), am descoperit două rânduri de documente referitoare la actele de filantropie ale familiilor boierești de bârlădeni înrudite și cu dare de mână din primele decenii ale secolului al XX-lea, respectiv Botez și Corbu.

Constantin N. Corbu,
cîtorul bisericii din Mălăiești

Astfel, în anul 1903, Const. N. Corbu a lăsat, prin testament, înainte de a răposa, o sumă considerabilă de bani în vederea achiziționării unui local în Vaslui, „pentru instalarea unei școli de meserii”. Aglaia Corbu, soția răposatului C.N.C., a acționat altfel de cum se stipula în Testament (achiziționarea să fie făcută de către soție + primarul orașului), adică de una singură, fără acceptul șefului autorității locale. Acesta s-a adresat lui Spiru Haret – ministrul Cultelor și Instrucțiunii, care a luat în considerație solicitarea Primarului, ordonând unui funcționar al ministerului să se deplaseze la locul faptei.

- continuare în pagina 2 -

REGATUL ROMÂNIEI

Primăria Comunei Vaslui

1903 luna noiembrie ziua 18

Domnule Ministru

№ 29504 22.11.1903

Doamna Aglaia Corbu soția def. Const. N. Corbu cu testamentul nr. 7555 din 24 Octombrie a.o., arată, că conform testamentului def. soț. și cumparăut casele Dn. Dumitru C. Stăniță cu 32000 lei. și vinduț pe D^{na} cheltuelile de taxe, tombru și altele.

Consiul comunal prin deciziunea N° 160 din 1 decembrie, au delegat o comisiune compuză din Dn. consilierii C. Bostache și S. Traianovici în unire cu D. Arhitect Comanici să constată dacă casele Dn. Stăniță sunt suficiente pentru instalarea unei școli de meserii.

Având în vedere că def. Const. N. Corbu prin testamentul făcut cu casa Comunei Vaslui suma de 42.000 lei pentru cumpararea unui local în centrul

Domniei-Deașe
Domnului Ministru Cultelor și Instrucțiuni
Publică București

Boierii Botez-Corbu, familii înrudite de bârlădeni filantropi

- urmare din pagina 1 -

Nu cunoaștem rezultatul anchetei/donației. Probabil vor apare și acestea la vedere.

Cealaltă donație o va face soacra numitului Const. N. Corbu, respectiv mama Aglaiei, doamna Zoe M. Botez, care va testa „o casă cu locul ei în întindere de 10 prăjini”, pentru școala din Giurcani, în anul 1912.

(Cele două rânduri de acte au fost depistate în Fondul Casa Școalelor, Dosar nr. 1076/1903, f.1, și în Dosar nr. 82/1912, f.1-11, Arhivele Naționale Istorice București).

Familia Corbu a locuit pe str. Dragoș, actualmente Nicolae Bălcescu, vis-à-vis de Spitalul de tuberculoză și în dreapta Colegiului Național „Gh. Roșca Codreanu” din Bârlad, cele două locații fiind despărțite de strada care poartă numele boierului...

Sculptură de Marin Rotaru.

proșului pentru a clădi un local de școli sau dacă va găsi o casă igienică. Având în vedere pe menționată comisiune prin referatul adresat Primăriei reg. № 8083, din 13 pământului, s-a vădit că s-au hotărât de a mai merge în localitate a căsuta casele Școlii Ștate de oro ce obse- rându testamentul, au vădit că se prevede că Doa Aglaia Corbu în înțelegerea cu A. Ștate să cumpere un loc sau o casă pentru școlă de meserie și ca Doa Aglaia Corbu nu a făcut. —

Ast fel fiind, am onore a vă înainta în copie petițiunea Doa Aglaia Corbu reg. № 7555/903 și de pe testamen- tul def. Const. N. Corbu, autentificat de Trib. Tutova la № 469/99 și vă rog Doa. Ministrul, să bine-vorite, a delega un Doa. Arhitect, care să constate dacă casele Școlii Ștate sunt suficiente pen- tru o școlă de meserie și se săi del. avizul.

Bine vorite, vă rog. Domnule Minis- tru, a primi asigurarea asbită mele consideratuni

Primar P. V. Harniad
Secretar Crăciun

Creșterea și descreșterea României

Dan RAVARU

Dimitrie Cantemir alegea în mod strălucit acești termeni, incrementorum atque decrementorum, pentru a defini existența în timp a Imperiului Otoman, născut dintr-o succesiune de rapturi teritoriale, înapoiate apoi, parțial, pe parcursul vremurilor. Asemenea unei imagini răsfrântă în oglindă, pământul românesc a fost, din contra, tărâmul unor rapturi urmate de îndreptări, apoi de noi jafuri teritoriale.

O axă a tuturor acestor învălmășiri ale trecutului rămâne ziua de 1 Decembrie 1918, ale cărei semnificații încep să fie tot mai puțin cunoscute, acoperite de mititei de origine turcă și scăldate în șuvoaiele berii de origine germană. Parada militară stârnește nostalgii pentru adevărata armată română, o emanație națională și patriotică, înlocuită de cei care vor să capete bani de apartament, participând la misiuni obscure-motivate, prin Irak și Afganistan. Se adaugă intervențiile în mass-media ale unor licențiați sau doctori în istorie, făcuți, în termeni militari, "la apelul de seară", produse necomestibile ale unor universități-fantomă.

Anton Moraru și Ion Negrei, autentici istorici români din Basarabia, au definit anul 1918 drept "ora astrală a neamului românesc", așa cum scriitorul german Stefan Zweig a găsit momente astrale pentru evoluția întregii umanități. Într-adevăr, orice judecăți privind reușitele sau neîmplinirile poporului nostru, din cele mai vechi timpuri și până astăzi, se raportează firesc la acest timp culminant.

La început a fost Burebista, ale cărui stăpâniri sunt măturisite arheologic din Slovacia până peste Bug. A urmat romanizarea de pe ambele maluri ale Dunării, pe nemăsurate teritorii, "miraculoșii" noștri strămoși conservând limba latină și dând vechi denumiri provenind din această limbă unor locuri dintr-un spațiu imens, mărginit la sud de mările Adriatică și Egee, la nord de Cehia, Silezia și sudul Poloniei. Scuturându-se de urmele zecilor de popoare și triburi care au străbătut zonele românești de astăzi, au reușit să-și reunească micile formațiuni statale în două entități impunătoare pentru secolul al XIV-lea: Muntenia, la 1330 și Moldova, la 1359. Sub Mircea cel Bătrân cea dintâi cuprindea și ducatele Făgărașului și Almașului, apoi Cetatea Dârstor, adică Siliștriu, cu întreaga Dobrogea. Sub Mușatini, Moldova se întindea deja de la "Munte până la Marea cea mare", având și stăpânirea nominală a provinciei Pocuția. A fost prima creștere urmată de descreștere. Muntenia va pierde teritoriile din Transilvania, Dobrogea în întregime, temporar și Oltenia, iar pe Dunăre turcii instalează raialele, ceea ce am numi acum baze militare. Descreșterea Moldovei va fi mult mai tragică. Pe rând, Bugeacul (sudul Basarabiei) și cetățile de pe Nistru devin tătarăști și turcești, ținuturile Cernăuți, Suceava și Câmpulung sunt ocupate de Austria în 1775, numite Österreichische Moldau (Moldova Austriacă) până la inventarea denumirii de Bucovina, iar în 1812 se produce marea sfâșiere, teritoriul dintre Prut și Nistru este copleșit de ruși. Dar a venit un 24 ianuarie 1859, când se formează statul român, care temporar reunește județele Cahul, Ismail și Bolgrad cu patria-mamă. Le pierde între 1877-1878, dar tot atunci Dobrogea de Nord redevine românească, iar la 1913 și cea de Sud.

Începe primul război mondial, când se întredvedea posibilitatea refacerii unității naționale. Timp de doi ani românii trăiesc o dramă asemănătoare celei a unei mame care trebuie să-și sacrifice un copil pentru a asigura rămânerea în viață a celuilalt. Întrând în război alături de Antanta, renunțăm la Basarabia pentru Ardeal - aliindu-ne cu Puterile Centrale, ni se promiteau Basarabia, pierzând speranțele legate de Ardeal. Au biruit partizanii Antantei, s-a încheiat un tratat conform caruia granița de vest a României urma să fie la 6 km de Debrețin, să coboare, apoi, la vărsarea Mureșului în Tisa, pe Tisa în continuare până la vărsarea în Dunăre, apoi pe acest fluviu - tratat care nu a fost respectat la încheierea războiului. Situațiile schimbătoare ale operațiunilor militare, pe care nu le mai amintim, au fost, însă, în final favorabile României, evenimentele precipitându-se în cascadă, în anul 1918. Cei dintâi se realizează patriei români dintre Prut și Nistru, la 27 martie (9 aprilie stil nou) - "În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară: Republica Democrată Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum 100 de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadale singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu Mama sa România." Răspunzător guvernului român a venit imediat, prin glasul președintelui său: "În numele poporului român și al regelui

Ferdinand iau act de unire a Basarabiei cu România de aici înainte și în veci." Pe 28 noiembrie 1918, în condițiile prăbușirii Imperiului Austro-Ungar, urmează românii despărțiți în 1775 de Moldova: "Drept aceea noi, Congresul General al Bucovinei, întrupând suprema putere a țării și investiți singuri cu puterea legiuitoare, în numele suveranității naționale hotărâm Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei în vechile ei hotare până la Ceremus, Colacin și Nistru cu regatul României". Ca răspuns, regele Ferdinand emite Decretul-lege din 18/31 decembrie: "Bucovina, în cuprinsul granițelor sale istorice, este și rămâne de-a pururi unită cu regatul României". Încununarea valului de patriotism vine de la Alba-Iulia pe 1 Decembrie, când se ia o decizie crucială: "Adunarea națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia, în ziua de 18 noiembrie/1 Decembrie 1918, decretează unirea acelor români și tuturor teritoriilor locuite de dânsii cu România. Adunarea națională proclamă îndeosebi dreptul inalienabil al Națiunii române la întreg Banatul, cuprins între râurile Mureș, Tisa și Dunăre". Un decret din 11 decembrie consfințește cele de mai sus: "FERDINAND I. Din grația lui Dumnezeu și voința națională Rege al României. La toți de față și viitori sănătate. Am declarat și declarăm: Ținuturile cuprinse în Hotărârea Adunării Naționale din Alba-Iulia de la 18 noiembrie/1 Decembrie 1918 sunt și rămân de-a pururea unite cu Regatul Român."

Moment suprem, 1 Decembrie nu a însemnat, însă, unirea tuturor românilor, deși adeviziuni politice au existat în aceeași perioadă. Tot de 1 Decembrie, la Chișinău avea loc o reuniune omagială, cu o coloratură aparte, care s-ar cuveni și ea menționată în toate manualele de istorie. Cităm după autorii menționați la început: "La această adunare au ținut cuvântări un ardelean, un bucovinean, un român din Regat, un basarabean, un macedonean și un român din Valea Timocului." Să mai adăugăm două aspecte puțin reliefate de: "marii noștri istorici" contemporani. La congresul militarilor moldoveni, cei de peste Nistru, prin ostașul Toma Jalba, și-au exprimat dorința de a împărtași soarta celor din Basarabia, a căror Unire cu România se preconiza deja: "Dar eu acum vă întreb pe Dumneavoastră, fraților, frații mei și neamurile mele, care suntem moldoveni dintr-un sânge, cui ne lăsați pe noi, moldovenii, cei ce suntem ruși din coasta Basarabiei și trăim pe celălalt mal al Nistrului? Noi rămânem ca șoarecii în gura motanului. Frații noștri, nu ne lăsați, nu ne lepădați, nu ne uitați. Iar dacă ne veți uita, malul Nistrului îl vom săpa și-l vom îndrepta pe dincolo pe pământul nostru. Căci mai bine să-și schimbe râul mersul decât să rămânem noi, moldovenii, despărțiți unul de altul". Tot în 1918, aromânii proclamă Republica Pind, ca stat independent, cu tricolorul românesc pe care se aflau Lupoica cu Romulus și Remus. Inițiativa a fost imediat zdrobită sângeros de greci și este ignorată de aceiași istorici ai noștri, care se pot documenta în acest sens din "Oameni și aspecte din istoria aromânilor", de Sterie Diamandi. Cea mai crasă ignoranță este legată, însă, de hotărârile de la Alba-Iulia. Din text reiese clar faptul că Banatul, așa-zis sârbesc, s-a unit și el atunci cu România, dar pe nici o hartă dedicată momentului nu este consemnat acest aspect. Credem că tot din absurda dragoste față de sârbi a politicienilor noștri, care-i susțin în Kosovo, în timp ce sârbiile arestează și maltratează pe românii din Timoc.

Au urmat descreșterile României. Cea dintâi a fost chiar ocuparea de către sârbi, în 1919, a jumătate din Banat, pe când armata română lupta cu bolșevicii unguri peste Tisa. A venit, apoi, cumplitul an 1940, cu marile pierderi teritoriale: Basarabia, Bucovina, Herța, Dobrogea de Sud, Ardealul de Nord recuperat cu mari sacrificii și, între 1947-1948, ultima pierdere de pământ românesc, Insula Șerpilor, cedată de PlayBoy-ul comunist Petru Groza, rușilor.

Să privim cu tristețe în jur: de macedoromâni, meglenoromâni, istroromâni nici nu mai vorbim, la fel despre românii din Timoc sau de peste Tisa. În rest, rămânem o țară majoritar formată din jumătăți: jumătate din Moldova, jumătate din Bucovina, jumătate din Maramureș, jumătate din Crișana, jumătate din Banat, jumătate din Dobrogea, jumătate....

La 1 Decembrie, la fel ca în imaginea lui Ianus, ar trebui să avem un chip care râde și unul care plânge. Dar cum românii sunt atât de distractivi, rămâne doar să alegem o Miss Unirea cu o carieră scânteietoare în Parlamentul de la București sau în cluburile de noapte din Viena.

„În senin și în negură teafăr”. Conacul de la Pribești

Lucian-Valeriu LEFTER

Monumentele noastre se dărâmă. Ca niciodată, agresiunea asupra monumentelor istorice pare să fie fără precedent. Neglijența autorităților, legislația incoerentă și măsurile greu de aplicat, toate duc iremediabil la ștergerea urmelor trecutului, prin distrugerea vechilor case

boierești din târguri și orașe, conacelor de la moșiile de altădată și chiar bisericilor, degradate sau cu arhitectura slăbită de minți „moderne” și confuze, neștiutoare (sau răuvoitoare) și mâini nedibace. Sunt semne ale pierderii identității noastre, a unei lipse a respectului pentru istorie și înaintași, fără de care noi, în cele din urmă, n-am fi fost. Puținele monumente pe care le avem stau ruinate, fără uși, cu ferestre goale prin care șuieră vântul, cu pereți crăpați prin care cresc buruieni și acoperișuri sparte prin care curg ploile.

*

De aproape două decenii, conacul de la Pribești stă parcă în veșnică restaurare. Se înalță măreț, spre apus, pe coasta dealului, pe drumul ce merge către Iași, în satul Pribești, comuna Codăești, alături de biserică. Nu are ferestre și nici uși, întrucât consolidarea clădirii a rămas în suspensie de ceva ani. Istoria conacului ne leagă însă de vechi chipuri de boieri care au condus destinele Moldovei, cel mai de seamă fiind lordache Roset, numit de cronicarul Ion Neculce „matca tuturor răutăților”. Blazonul familiei Rosetti, o cupă cu trei roze, se păstra deasupra ușii conacului de la Pribești, care însă la 1904, când istoricul Radu Rosetti trecuse pe aici, nu mai exista. Deviza familiei, *În senin și în negură teafăr*, traducere a celei latinești - *Sereno aut nublio sospes*, săpată cu litere chirilice pe arcada gârliciului de intrare în uriașul beci de sub casă, astăzi nu se mai poate citi, timpul erodând scrijelitura din piatră; a mai rămas doar prima parte pisaniei: „Această pivniță o au făcut dumnealui lordache Rosăt”.

Pribeștii sunt atestați încă din vremea lui Ștefan cel Mare, la 1503, în hotarul codrilor Dobrovățului. Apoi îi

regăsim în anul 1523, după care, în secolul următor, la 1627, comisul Fortuna cumpără satul de la răzeși. Îl lasă moștenire ginerelui său, marele logofăt Nicolae Buhuș, care la rândul său îl vinde, în anul 1655, marelui spătar Darie Carabăț, urmaș al boierului Petrea Carabăț care a luptat cu tătarii în

anul 1518. A murit după 1667, iar văduva, Anița, în anul 1691 vinde marelui vistiernic lordache Roset „casa gata în Pribești și pivniță de piatră”. Este prima atestare a unei case boierești aici, la Pribești, care putea fi construită la jumătatea veacului al XVII-lea, fie de Nicolae Buhuș, fie de Darie Carabăț.

„Matca tuturor răutăților... Alfa și Omega”

Cine a fost lordache Roset? Cel mai mare boier al vremii sale. Începând din 1676 a ocupat importante funcții în stat, mare vistiernic (ministru de finanțe) și mare vornic. A fost dregător de încredere al lui Constantin vodă Cantemir (tatăl lui Dimitrie Cantemir), în vremea căruia, împreună cu hatmanul Bogdan (ministru de interne),

ginerile lui Cantemir, „schivernisă și mânca țara, cum le era voia”, după cum ne zice cronicarul Neculce, încât ceilalți boieri și-au manifestat nemulțumirea, că „nu mai pute suferi să fie călcați de acei doi boieri și de mojiicii acelorlalți mai mici”. Căci prin politica sa, Constantin Cantemir adusese la curte „boierinași, tot ficiori de mojâci codreni și gălățâni”, adică din ținuturile Codru și Tigheci de dincolo de Prut, precum și de la Fălciu și din Covurlui, din sudul Moldovei, de unde era originar însuși domnul țării. Iar răzvrătirii boierești vodă a răspuns în mod „convingător”, că „domnul face neamurile, domnul le stinge”.

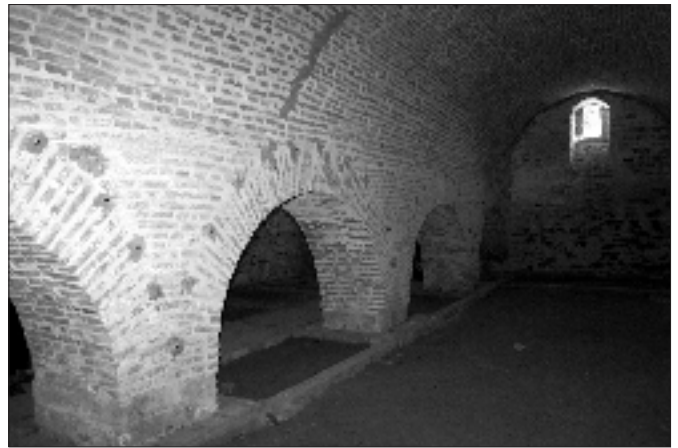
lordache Roset era „alfa și omega” în Moldova, după cum zice cronicarul, „matca tuturor răutăților”, încât boierii „nu mai pute birui de răul lui lordachi vistiernicul. Că învățasă lordachi de le tot cumpăra odoarele și sateli fără de prețu, că-i tot înghesuie cu dăjdile”. Și vrând să fugă, unii din ei au fost prinși, și întorcându-se spre Iași, pe la Lețcani au auzit că a murit Constantin Cantemir, și atunci au fost sloboziți din lanțuri. Și sub alți domni, lordache Roset a condus din umbră politica în Moldova. În timpul uneia din domniile lui Mihai Racoviță, la începutul secolului al XVIII-lea, toată „chiverniseala și cinstea era, tot a țărâi, după lordache vornicul”, deși nu deținea nici o funcție; cu toate acestea, „ce vre el să facă, făcut era”. Și în vremea lui Dimirie Cantemir, lordachi Roset dimpreună cu ceata lui de boieri, hatmanul Dumitrașco Racoviță, banul Savin Zmucilă și alții, s-au împotrivit ideii domnului de a institui o dinastie pe tronul țării și „au început a striga că nu-i bine să fie tot de un neam domn, ce să să schimbe”. Atunci rușii, veniți la Iași cu împăratul lor, Petru cel Mare, în 1710, au văzut „pre boierii Moldovei ce feliu de oameni pizmatori sunt și cum nu să

iubăscu". Mai mult, banul Savin Zmucilă l-a trădat pe lordache Rosăt, încât acesta a stat închis doi ani la Kiev, și ar mai fi stat, dacă nu ar fi intervenit cuscrul său muntean, Constantin Bâncoveanu, cu multe pungi de galbeni la turci, care au intermediat pe lângă ruși eliberarea sa din închisoare. A murit pe la 1720, în testamentul întocmit atunci numărând vreo 90 de moșii, cea mai mare avere din Moldova, iar reședința acestui impresionant patrimoniu funciar era la Pribești.

Acesta este boierul care a clădit conacul de la Pribești, care și-a lăsat numele înscris în piatră, în pisană de deasupra ușii beciului de sub pridvor. Prin unele elemente, precum foșorul din partea de vest, opus intrării estice prin pridvorul de deasupra gârlicului, arhitectura clădirii amintește de palatele muntenești brâncovenești, de la Potlogi și Mogoșoaia. Însă, prin simplitate, specifică caselor boierești moldovenești, conacul de la Pribești amintește de casa domnească a lui Duca Vodă de la mănăstirea Cetățuia, de pe la 1670. Oricum, având ziduri groase de aproape un metru, conacul de la Pribești a fost înlățat de lordache Roset între sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul celui următor, cu unele adăugiri târzii. Este poate cea mai veche casă boierească din Moldova păstrată în forma originală, aidoma precum zice devisa familiei Rosetti, teafără „în senin și în negură”.

Conacul de la Pribești a fost lăsat moștenire generațiilor de Rosettești (vechea formă a numelui fiind Ruset sau Roset): marele vornic Ștefan Roset, marele vornic Vasile Roset, comisul Ioniță Roset, ultimul fiind vornicul Vasile Roset, căsătorit cu Safta Balș, care moștenește conacul și moșia în anul 1810. Nu s-a bucurat multă vreme de moștenire, nevrednic față de strămoșii săi,

căci fiind om risipitor, cu „rele purtări”, acumulează o datorie uriașă de aproape 149.000 lei, în anii 1834-1836, fiind un împătimit al jocurile de cărți de la Viena. Vinde conacul împreună cu moșiile Pribești și Ciortești, aproape 4.680 de fălci (o falce = 1.44 ha) pentru a-și achita datoriile, în anul 1841, logofătului Lupu Balș, care va construi alături biserica care există și astăzi. Cu aceasta, stăpânirea boierilor Rosettești la Pribești, leagănul strămoșului lor, lordache Roset, cel care fusese „Alfa și Omega” în Moldova vremii sale, a luat sfârșit. Însă urmele acestei familii aveau să se păstreze într-o altă casă boierească, ceva mai la sud, pe valea Vasluiului, anume la Solești, loc simbolic pentru memoria națională.

Date răzlețe privitoare la istoria satului Pogăceni de pe apa Elan

(Comunicare susținută în cadrul simpozionului „Cultură și spiritualitate pe Valea Elanului”-Murgeni, 2010)

Drd. Ciprian-Gică TODERAȘCU

Întrucât consider a fi o datorie morală încercarea de a reconstitui istoria așezărilor statornice din zona de obârșie a fiecăruia dintre noi, țin să precizez că, în cele ce urmează, încerc să evidențiez câteva aspecte de ordin istoric ale unui sat situat din punct de vedere geografic pe valea pârâului Elan, afluent al Prutului¹. Este vorba despre satul Pogăceni, o așezare statornică a cărei istorie începe din punct de vedere documentar în al doilea deceniu al secolului al XVII-lea² și se termină la mijlocul secolului al XX-lea³. În cele ce urmează, voi căuta să fac referire doar la câteva aspecte din istoria satului Pogăceni din perioada secolului al XVII-lea și începutul secolului următor. În acest interval ca stăpâni de pământ sunt atestați la Pogăceni atât Ion Focea⁴, diac și uricar al cancelariei Țării Moldovei în prima parte a secolului al XVII-lea⁵, cât și membri ai familiei lui⁶.

În vremea lui Radu Vodă Mihnea începe din punct de vedere documentar povestea satului Pogăceni și a stăpânilor săi, căci, în anul 1617 a fost emis un act care atestă faptul că Ion Focea uricar și frații lui au primit întărire asupra satului Pogăceni, „a treia parte din Aldești”⁷. Vreme de aproximativ două secole, povestea satului s-a ținut în jurul câtorva membri ai neamului Focea care, chiar dacă nu au locuit pe valea pârâului Elan, au continuat a-și îngriji și ocroti, prin diverse metode, bucata de pământ convenită prin moștenire⁸.

Pornind de la actul de atestare documentară a satului Pogăceni, merită să-l pun în evidență pe Ion Focea, cel care a fost diac și uricar al Țării Moldovei timp de 37 de ani⁹, după care să evidențiez situația în care acesta și frații lui au ajuns să stăpânească la Pogăceni, începând cu al doilea deceniu al secolului al XVII-lea.

Ion Focea, al cărui tablou de viață publică și privată este foarte puțin cunoscut (sau poate chiar deloc), s-a numărat printre cei peste 600 de cunosători ai scrisului și ai cititului din Moldova începutului de secol XVII¹⁰. Prin 1612 și-a început în cancelaria Moldovei cariera de diac¹¹. Aceasta a fost continuată de cea de uricar practică din 24 ianuarie 1617¹² și până la 22 iunie 1649¹³.

Micul sftenic moldovean a coborât, probabil, din familia fraților Poiană menționați din punct de vedere documentar în secolul al XVI-lea pe valea lezerului în ținutul Tutovei¹⁴. Dacă despre tatăl său se bănuiește că a fost Giurgiuman, pârcălab de Roman¹⁵, despre mama sa nu se știe nimic. Cu siguranță a avut mai mulți frați¹⁶, însă câți vor fi fost aceștia și cum se vor fi numit, este greu de precizat¹⁷.

În jurul vârstei de 25-26¹⁸ de ani era căsătorit cu Maria, fiica lui Țuțurman, strănepoata lui Călin, fratele lui Neagoe Orbăscul¹⁹. Cei doi au fost binecuvântați cu mai mulți copii: Grigoraș, Anița, Angheluța, Doda, Chirvasie²⁰, Ilinca²¹ (probabil aceeași cu Iftinca), Vasile, Ion, Solonca și Istina²². Pentru asigurarea viitorului copiilor lor și poate pentru ascensiunea în plan politic, de-a lungul căsniciei, uricarii și soția sa au avut mereu în vedere mărirea suprafețelor de pământ stăpânite (era o tendință general valabilă în rândul boierilor la acea vreme). Plecând de la o simplă danie care a constat într-o prisacă cu pomăt în obârșia satului Miclești, primită la 25 februarie 1618 de la Nica Drabou, feciorul lui Gavril Foilă din Tulești²³, cei doi ajung să dețină pământuri la Tulești²⁴, la Rotompănești²⁵, la Gănești, la Dracsini, toate în ținutul Tutovei, la Arămești în ținutul Sucevei²⁷, la Roșiești²⁸, la Pogăceni²⁹, la Hârciogani³⁰, la Fâstăci, la Cărâmbioaia³¹ și la Răspopi³², în ținutul Fălciului, la Șteciu de la Frasin³³, la Albotești pe Siret³⁴ și la Stăniștești³⁵.

Asupra momentului și situației în care Ion Focea și frații lui au ajuns stăpâni la Pogăceni mă voi opri în cele ce urmează, spunând că diacul Moldovei și, probabil, frații lui s-au făcut remarcăți în bătălia de la Cornul lui Sas, lângă Ștefănești, pe Prut (11-13 iulie 1612)³⁶, unde s-a înregistrat primul act al tragediei Movileștilor provocat de către Ștefan al II-lea Tomșa, domn al Țării Moldovei între anii 1611 și 1615³⁷.

Credința și serviciile aduse domnului de către Ion Focea și frații lui au fost răsplătite prin trecerea în stăpânirea lor a satului Roșiești aflat în ținutul Fălciu, nu departe de Pogăceni. Acesta a fost confiscat de la nepoții lui Orăș hatmanul de către Ștefan al II-lea

Tomșa, domnul care a considerat ca legitimă acțiunea sa de vreme ce boierul a fost credincios al Moveleștilor și hiclean lui în bătălia de la Cornul lui Sas³⁸. Știind că uricariul nu a stăpânit multă vreme satul Roșiești, căci domnul l-a convins să i-l dea lui Ionașco Ghenghea logofăt al Țării de Jos,³⁹ și că actul din 1617 referitor la Pogăceni este un act de întărire obținut de Ion Focea uricar și frații săi asupra satului, se poate crede că așezarea statornică aflată în aria de influență a satului Roșiești a fost dată uricariului și fraților săi în timpul domniei lui Ștefan al II-lea Tomșa pentru credința pe care au avut-o față de domnie. Ceea ce m-a îndemnat să emit o asemenea ipoteză, are la bază și faptul că acest domn al Moldovei, față de cei opt pe care i-a mai slujit uricariul în timpul vieții⁴⁰, pare să fi fost cel mai apropiat de funcționarul domnesc. Deși atestat documentar ca uricar în timpul lui Radu Mihnea⁴¹, se crede că Ion Focea a fost ridicat la acest rang în prima domnie a lui Ștefan Tomșa⁴².

Revenind la satul Pogăceni trebuie spus că, după anul 1617, documentele nu mai amintesc nimic despre frații lui Ion Focea. Prin acest lucru se poate crede că cel care a administrat satul a fost uricariul⁴³. Încă din timpul vieții, micul sfetnic domnesc, se pare că a dat copiilor o parte din averea sa funciară spre administrare⁴⁴, astfel încât la Pogăceni a lăsat ca stăpâni șase din copii săi, doi băieți și patru fete. Este vorba despre Vasile, Ion, Doda, Solonca Bâzgușia, Istina și Ilinca Cârcoiaia, cărora le-a dat câte 141 de stânjeni, 1 palmă și 5 parmarce de pământ⁴⁵.

Această acțiune de împărțire a pământului, la care a recurs uricariul încă din timpul vieții, a avut la bază, probabil, motive diverse. Pe de o parte, ar putea fi vorba de faptul că fiii și fiicele uricariului începuseră să se căsătorească, lucru care necesita acordarea unor părți din moșie acestora ca zestre⁴⁶, iar, pe de altă parte, ar putea fi vorba de faptul că Ion Focea a fost până către 1636 destul de ocupat cu activitatea din cancelaria domnească⁴⁷. Gestul său, de a lăsa o parte din pământ în stăpânirea copiilor săi, pare să nu fi fost destul de cugetat, întrucât după 1636 și-a pierdut influența în cancelaria domnească, în urma schimbării logofeților⁴⁸, iar situația sa financiară a cunoscut un sensibil regres⁴⁹. Din cauza reducerii activității scriitoricești, la 17 ianuarie 1641 a trebuit să vândă lui Savin Vornicul, cu 10 galbeni, un țișan ce-l avea, „dare și miluire de la măriu sa domnul nostru Vasile voevodu, pentru slujba noastră ce am slujit mării sale”⁵⁰. La 7 iulie 1642 soția sa Maria a vândut lui Dumbravă a treia parte din Răspopi⁵¹. Între 1641 și 1642 a simțit, probabil, cum munca sa de o viață a fost o simplă afacere, pentru că cinci dintre copiii săi: Grogoraș, Anița, Angheluța, Doda și Chirvasie, au vândut o parte din satul Tulești⁵². La 28 mai 1643 Focea uricariul, însuși a vândut jumătate din satul Albotești feciorilor lui Ciomârțan din Cățelești pentru suma de 25 lei bătuți⁵³. Astfel de lucruri, inevitabile probabil din cauza situației financiare precare pe care a avut-o în ultima parte a vieții, sau din cauza vârstei înaintate la care nu mai putea controla autoritatea copiilor, aveau să se întâmple și la Pogoceni pentru că Doda și-a vândut partea sa de moșie lui Iordachi Bădros de la Făstâci⁵⁴. Cine va fi fost acesta din urmă și prin ce mijloace a putut cumpăra partea Dodei de la Pogăceni, nu am de unde să știu momentan. Cu siguranță nu a fost persoana cea mai potrivită căreia să i se vândă pământ pentru că până în 1786, atât el cât și urmașii săi aveau să fie scormonitori de procese împotriva neamului Focea⁵⁵. Conflictul, desfășurat cu destulă înverșunare în vederea modificării unor hotare, a fost stins după lupte grele de Constantin Stăncescu vornic de poartă, Iacov episcop al Hușilor, spătarul Vasile Costachi și ispravnicul Iacovache Păun care au stabilit hotarica dintre Făstâci și Pogăceni la 12 octombrie 1786⁵⁶.

După încheierea actului de vânzare-cumpărare între Doda și Bădros, continuitatea istorică a satului Pogoceni este evidențiată de un act datat la 16 martie 1645 care arată că Oarță din Pogoceni a participat ca martor la dania moșiei Fauri de pe Elan făcută de Cărstian din Vorniceni către Maria din Bancovici⁵⁷. Cine să fi fost acest martor și care va fi fost istoria lui în cadrul comunității de la Pogoceni este greu de precizat de vreme ce documentele „tac”.

O dată cu jumătatea secolului al XVII-lea, invidia pare să fie cea care a înlăturat liniștea ce guvernase așezarea de la Pogăceni la începutul veacului. Dintr-un act datat între aprilie 1643

și iulie 1653, an putut afla că Ion Oni din Pogoceni a fost gazda unui tâlhar ce furase niște iepe turcești. Învinuit de această nelegiuire nu avea să fie de la început cine trebuia, ci Vasile Focea, fiul uricariului Ion Focea⁵⁸. Acesta, probabil fără a se putea opune, a fost întemnițat și, cum orice daună trebuia răsplătită, i-a fost confiscată partea de pământ ce o avea la Pogăceni spre a fi dată păgubitului. Afecțați de ceea ce i s-a întâmplat tatălui lor, cei trei copii, cu care au fost binecuvântați Vasile și Ilinca, au luptat pentru scoaterea tatălui lor de la temniță și pentru pământul de la Pogăceni ce la fusese confiscat. Dacă pe tată aveau să-l piardă, căci a murit la teniță la scurt timp după ce a fost închis, nu același lucru avea să se întâmple și cu moșia lor. Pricopie, Necula diacul și maica Magdalena, copiii lui Vasile și ai Ilincăi, au recuperat-o în fața judecării, în timpul domniei lui Vasile Lupu, printr-un proces dus împotriva lui Ion din Dăniceni, cel care practic beneficiase de partea de moșie a lor de la Pogăceni. Liniștea sufletească a fiilor lui Vasile Focea avea să vină însă abia când adevărații vinovați au fost pedepsiți, fiind spânzurați⁵⁹.

De la jumătatea secolului al XVII-lea și până la 1732 nu au mai fost găsite documente publicate care să evidențieze satul Pogăceni⁶⁰. Istoria sa a putut fi totuși reconstituită fragmentar cu ajutorul câtorva acte din secolul al XVIII-lea, acte de judecată ale ieromonahului Episcopiei Hușilor, Isaia Dan, nepotul Ilincăi Cârcoiaia, fata Focii uricariului⁶¹.

Prin intermediul documentelor emise către finele secolului al XVIII-lea s-a putut afla, în primul rând, că după jumătatea secolului al XVII-lea neamul lui Ion Focea uricar s-a înmulțit rapid, iar acest fapt a făcut ca moșia de la Pogăceni să se pulverizeze. Doda, fata lui Focea uricar, ce și-a vândut partea din Pogoceni lui Bădros, nu a avut probabil urmași, însă ceilalți frați au avut cu siguranță⁶². Vasile Focea, cel acuzat de furtul unor iepe și trimis la temniță pe nedrept, a avut trei copii, Pricopie, Necula diacul și maica Magdalena⁶³. Ion Focea, „din care se trag Zontieștii”, după cum spune actul din 2 iulie 1793⁶⁴, a avut probabil o fată care s-a căsătorit cu un anume Zontea. Ilinca, întâlnită în acte cu numele de Ilinca Cârcoiaia, a avut ca descendenți un băiat și două fete: postelnicul Gheorghe Dan, Dochța Buhușoie și Maria Ulioaie. Din Solonca s-au desprins alte două neamuri, cel al Guțeștilor și cel al Bâzguleștilor. În fine, Istina a avut ca descendent pe Nicodin călugăr⁶⁵.

Nepoții lui Ion Focea uricar au avut și ei copii la rândul lor. După cum se poate observa din spița genealogică pe care am atașat-o lucrării, cei mai mulți strănepoți sau răsstrănepoți ai lui Ion Focea uricariu, între care voi aminti doar pe Isaia Dan, Nicodim, Sava, Toader Focea, Ilie Focea, Ion Focea, Gheorghe Guțu, Vasile Guțu⁶⁶, Ștefan și Maftei Focea⁶⁷, au îmbrăcat haina preoției sau au slujit biserica din postura de diaconi sau ieromonahi. Chiar dacă aceștia nu au reușit să se ridice la nivelul avut în societate de Ion Focea uricar, cred că funcțiile deținute de ei arată că au încercat, în ciuda diferitelor probleme, să păstreze neamul la un anumit nivel social în societate, diferit de cea a oamenilor obișnuiți.

Închei această prezentare a satului Pogăceni, a lui Ion Focea și a urmașilor săi, precizând că, secolul al XVIII-lea a fost pentru așezarea de pe valea Elanului o perioadă dificilă, o etapă istorică plină de procese, care trebuie studiate pe rând și prezentate la fel. Prin materialul de față sper că am reușit să întipăresc în mintea fiecăruia o imagine necesară istoriei românilor în centrul căreia i-am așezat pe Ion Focea uricar și o parte a descendenților săi, stăpâni de pământ pe valea pârâului Elan, la Pogoceni.

Note:

1. Dimitrie Cantemir, *Descrierea Moldovei*, traducere după originalul latin de Gheorghe Guțu, introducere de Maria Holban, comentariu istoric de N. Stoicescu, studiu cartografic de Vintilă Mihăilescu, indice de Ioana Constantiniu, notă asupra ediției de D.M. Pippidi, București, Editura Academiei Române, p. 67.
2. Gheorghe Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. V, partea a II-a (sfârșit), intitulată *Roșieștii și apa Idriciului*, Huși, 1924, pp. 158-165, nr. 112.
3. Satul Pogăceni a dispărut de la mijlocul secolului trecut după mărturia câtorva bătrâni ai satului Găgești, care spun că o epidemie a făcut ca sătenii să se mute în satele vecine, în special la Urdești.
4. Prima lui mențiune ca stăpân la Pogoceni, din punct de vedere documentar, este din 1617, când împreună cu frații lui a primit întărire pe a treia parte de

- Aldești ce se chema Pogăceni (Gheorghe Ghibănescu, *op. cit.*, pp. 158-165, nr. 112; idem, *Surete și izvoade*, vol. VII, Iași, 1912, p. CXXIX).
5. Silviu Văcaru, *Diecii Țării Moldovei în prima jumătate a secolului al XVII-lea*, Iași, Editura Junimea, 2006, p. 81.
  6. Gheorghe Ghibănescu, *Roșieștii...*, p. 143-165, nr. 107, 108, 109, 111, 112.
  7. *Ibidem*, p. 158-165, nr. 112.
  8. Un descendent al lui Ion Focea uricar care luptă pentru recuperarea mai multor părți de moși la Pogăceni este ieromonahul epicopiei Hușilor Iorest Dan. Acesta a fost caracterizat de către Gheorghe Ghibănescu ca fiind un mare scormonitor de judecăți (*Ibidem*, p. LXVI).
  9. Silviu Văcaru, *op. cit.*, p. 81.
  10. *Ibidem*, p. 30.
  11. Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. VIII, Iași, 1914, pp. 248-251, nr. CLXXXI. Este cel dintâi act scris de Ion Focea care s-a păstrat până în ziua de astăzi. A fost scris cu prilejul întăririi de către Ștefan Tomșa a cumpărăturilor lui Ionașco Cehan, vornic de gloată, din Nemicani, din Șopârleni și din Dolhești.
  12. *Documente privind istoria României*, A. Moldova, veacul XVII, vol. IV (1616-1620), București, Editura Academiei Române, 1956, p. 88, nr. 125 (în continuare se va cita **DIR**). Este un act de vânzare-cumpărare scris de Ion Focea uricar ce are în evidență satul Săcăleni.
  13. *Catalogul documentelor medievale*, vol. II, p. 404, nr. 2077 (în continuare se va cita **CDM**).
  14. Mai multe acte din prima parte a secolului al XVII-lea, cred că pot arăta atât originea uricariului cât și pe strămoșii acestuia; între cei din urmă putându-se număra și frații Ilie, Mihul și Dragotă Poiană stăpâni de pământ la Rădeni, sat vecin cu Tulești, ambele de pe valea lezerului (**DIR**, A, p. 233, nr. 295; *Ibidem*, A, veacul XVII, vol. II, București, Editura Academiei Române, pp. 232-236, nr. 309; *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. XIX, întocmit de Haralambie Chirica, București, Editura Academiei Române, 1969, p. 237, nr. 181; în continuare se va cita **DRH**; *ibidem*, vol. XXVII, întocmit de Petronel Zahariuc, Cătălina Chelcu, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Nistor Ciocan, Dumitru Ciurea, București, Editura Academiei Române, 2003, p. 121, nr. 117; *ibidem*, vol. XXIII, întocmit de Leon Șimanschi, Nistor Ciocan, Georgeta Ignat, Dumitru Agache, București, Editura Academiei Române, 1996, pp. 507-508, nr. 447).
  15. *Ibidem*, vol. XXVII, p. 121, nr. 117.
  16. Faptul că a avut mai mulți frați e demonstrat și de actul de atestare documentară a satului Pogăceni (Gheorghe Ghibănescu, *Rosieștii...*, pp. 158-165, nr. 112).
  17. Este posibil ca unul din frații lui Ion Focea uricar să se fi numit Grozav după cum arată un document din 29 iunie 1643 (**DRH**, A, vol. XXVII, p. 121, nr. 117).
  18. Pe baza documentului din 24 ianuarie 1617, unde apare pentru prima dată ca uricar, cercetătorul Silviu Văcaru a conchis faptul că în momentul urcării sale în treapta de uricar nu putea avea mai mult de 25 de ani (Silviu Văcaru, *op. cit.*, p. 81).
  19. **DIR**, A, veacul XVII, vol. IV, p. 233, nr. 295. În documentul din 25 februarie 1618 este menționat pentru prima dată lângă soția sa. Aceasta era fata lui Țuțurman, nepoata Bălțațului, strănepoata lui Călin, fratele lui Neagoe Orbăscul (**DRH**, A, vol. XXVI, întocmit de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2003, p. 429, nr. 512). Într-un alt document din 17 ianuarie 1641, Maria este arătată ca strănepoată a lui Petrea Ezăreanul (*ibidem*, p. 7, nr. 8). Într-un alt act din 15 iunie 1625, Maria este arătată ca fiica lui Țuțurman, nepoata Banului, Strănepoata lui Toader Tazlău (*ibidem*, vol. XVIII, întocmit de I. Caproșu și V. Constantinov, București, Editura Academiei Române, 2006, p. 416-417, nr. 343). Într-un alt document din 6 iulie 1636 este arătată împreună cu soțul său ca fiind nepoții lui Drăgăilă și ai Dumitrei (*ibidem*, vol. XXIII, pp. 508-509, nr. 447).
  20. *Ibidem*, vol. XIX, p. 187, nr. 213. Copiii sunt arătați în acest act ca fiind urmașii lui Focea uricar și nepoții lui Țuțurman.
  21. *Ibidem*, vol. XXV, întocmit de Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat și Marius Chelcu, București, Editura Academiei, 2003, p. 443, nr. 447.
  22. Gheorghe Ghibănescu, *Roșieștii...*, pp. 158-165, nr. 112.
  23. **DIR**, A, veacul XVII, vol. IV, p. 233, nr. 295.
  24. **DRH**, A, vol. XIX, p. 237, nr. 181. Documentul care atestă faptul că Ion Focea a cumpărat pământuri în Tulești este din 15 aprilie 1627 și spune că uricariul împreună cu popa Grigore din Rădeni a cumpărat de la Grigore Sas, nepotul lui Petrea Berheci, strănepotul lui Ilie Poiană, și de la Ciomărtan, fiul lui Scănteie, vărul lui Grigore Sas, 21 de pământuri din Tulești care se întind până la Tutova. Un alt document datat între 1 septembrie 1641 și 31 august 1642 arată că Ion Focea a cumpărat 12 pământuri în Tulești de la Băliești (*ibidem*, vol. XXVI, p. 187, nr. 213).
  25. *Ibidem*, vol. XVIII, pp. 416-417, nr. 343. Documentul emis la 15 iunie 1625 spune că Radu voievod, domn al Țării Moldovei, a întărit lui Focea uricar și soției sale Maria două părți de ocină în satul Rotompănești pe Bogdana, în ținutul Tutovii, din ispisocul de împărțeală ce a avut străbunicul lor Toader Tazlău.
  26. *Ibidem*, vol. XXIV (1637-1638), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, București, Editura Academiei, 1998, p. 248, nr. 266. Acest act datat 9 martie 1638 este considerat de către Silviu Văcaru a fi fals, cel puțin în ceea ce privește soția uricariului, pentru că la 9 iulie 1642, într-un act original, scris de Ion Focea, uricariul împreună cu soția sa Măricuța, vindeau părțile din Rășpopi. De asemenea, așa cum rezultă din copia din 9 martie 1638, Focea ar fi frate cu fiul lui Țuțurman, adică cu fratele primei soții, ceea ce este complet greșit (Silviu Văcaru, *op. cit.*, p. 84).
  27. **DRH**, A, vol. XXIII, pp. 507-508, nr. 447. Moșia de la Arămești, moștenită de Focea uricar și soția sa de la Dumitra Drăgăileasa, a fost dată la schimb pentru o parte din satul Gănești de pe Tutova lui Iurașco, vărul său, fiul popii Gavriil, nepotul lui Stian aprod.
  28. Gheorghe Ghibănescu, *Roșieștii...*, p. XV. Ștefan Vodă Tomșa, în urma
- bătăliei de la Cornul lui Sas dusă contra Movileștilor, a luat satul Roșiești de la Orăș hatmanul pentru hiclenea și l-a dat lui Ion Focea uricar.; **DRH**, A, vol. XIX, pp. 300-302, nr. 215.
29. Gheorghe Ghibănescu, *Roșieștii...*, pp. 158-165, nr. 112.
  30. *Ibidem*, pp. 141-142, nr. 105.. La Hăciogani avea un bătrân de pe soția sa Marica.
  31. Silviu Văcaru, *op. cit.*, p. 85.
  32. **DRH**, A, vol. XXVI, pp. 429-430, nr. 512. Partea de sat din Rășpopi vândută la data de 7 iulie 1742 a fost moștenire a Mariei primită de la Călin, fratele lui Neagoe Orbăscul.
  33. *Ibidem*, p. 140-141, nr. 104. Pentru o bucată de pământ din acest sat Focea uricariul s-a judecat cu Ștefan din Tulești la 6 mai 1641.
  34. *Ibidem*, vol. XXVII, p. 121, nr. 117. La data de 28 mai 1643 Focea vinde jumătate din satul Albotești feciorilor lui Ciomărtan din Căteșești pentru suma de 25 de lei bătuți.
  35. *Ibidem*, vol. XXV, p. 443, nr. 447. Documentul datat între 1 septembrie 1640 și 31 august 1641 arată că Toader și soția lui Iftinca, fata Focii uricariului, au răscumpărat moșia părintească din Stănighești de la feciorii lui Pinteleiu din Cucioaba.
  36. Silviu Văcaru, *op. cit.*, p. 81.
  37. Ștefan S. Gorovei, *Movileștii*, în volumul de studii *Movileștii. Istorie și spiritualitate*, partea I intitulată *Casa noastră Movilească*, apărută cu binecuvântarea Înalț Prea Sfântului Pimen, Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților, Editura Sfintei Mănăstiri Sucevița, 2006, p. 18. În urma acestei bătaii a murit Constantin Movilă. Prins fiind decătre tătari la 19 iulie 1612, el a fost imbarcat pentru a fi dus hanului. În fața Oceaocovului, cetatea tătărăscă a fost prins pe corabie de o furtună în urma căreia s-a îneca în Nipru. Vezi pentru mai multe detalii Constantin Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. I, București, Editura Orizonturi, f.a., pp. 154-157.
  38. **DRH**, A, vol. XIX, pp. 300-302, nr. 215. Faptul că satul a fost confiscat de Ștefan Tomșa este amintit de documentul din 25 mai 1627. Acesta, emis la Iași, spune că nepoții lui Orăș hatmanul au părat pe boierul Gheanghea mare vornic de Țara de Jos pentru satul Roșiești în vederea recuperării lui. După cum bine se poate înțelege în 1627 satul nu mai era al lui Ion Focea uricar, ci în posesia lui Ghianghia, care îl cumpărase de la Focea uricar.
- Că împotriva familiilor boierilor considerați hiclenci se luau măsuri aspre, mai ales l-a schimbarea domniei, o arată și Constantin Gane în opera citată (p. 240) când amintește despre cazul fericit al familiei lui Vasile Lupu, domn care fugise în 1633 la Constantinopol de teama lui Moise Movilă.
39. Gheorghe Ghibănescu, *Roșieștii...*, p. XV.
  40. Silviu Văcaru, *op. cit.*, p. 81. A scris sub opt domni succesori ai lui Tomșa, în afară de Alexandru Movilă. Excluderea lui Focea din mediul emiterii actelor domnești în vremea lui Alexandru era evidentă atât timp cât uricariul a fost implicat alături de Tomșa în lupta contra neamului Movilă.
- Cei opt domni sub care a slujit Ion Focea uricar au fost: **Ștefan al II-lea Tomșa, Radu Mihnea, Gașpar Grațiani, Alexandru Iliță, Miron Barnovschi-Movilă, Alexandru Coconul, Moise Movilă** (fiul lui Simion Movilă), **Vasile Lupu**. În documente micul sftenic domnesc este amintit pentru ultima dată în vara anului 1649 (**DRH**, A, vol. XXVI, p. 187, nr. 213).
41. **DIR**, A, XVII, vol. IV, p. 88, nr. 125.
  42. Silviu Văcaru, *op. cit.*, p. 81.
  43. Ion Focea este singurul care apare menționat în actele satului Pogăceni ca strămoș al ieromonahului Isaia Dan, care la 2 iulie 1793 obținea părțile din Pogoceni ale neamului Focea (Gheorghe Ghibănescu, *Roșieștii...*, p. 158-167, nr. 158).
  44. Faptul e demonstrat de mai multe acte. În acest sens vezi **DRH**, A, Moldova, vol. XXII, întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, L. Șimanschi, București, Editura Academiei Române, 1974, pp. 104-105, nr. 91; vol. XXV, p. 443, nr. 447; vol. XXVI, p. 187, nr. 213.
  45. Gheorghe Ghibănescu, *Roșieștii...*, p. 143, nr. 107.
  46. Silviu Văcaru, *op. cit.*, p. 84.
  47. *Ibidem*.
  48. *Ibidem*, p. 86. Pătrașco Bașotă a fost schimbat cu Gavril Mateiaș, cel care a făcut remaniere în rândul diecilor, dar mai ales în cel al uricariilor.
  49. *Ibidem*, p. 84.
  50. **DRH**, A, vol. XXVI, p. 7, nr. 8.
  51. *Ibidem*, pp. 429-430, nr. 512.
  52. *Ibidem*, p. 187, nr. 213.
  53. *Ibidem*, vol. XXVII, p. 121, nr. 117.
  54. Gheorghe Ghibănescu, *Roșieștii...*, p. 180, nr. 158.
  55. *Ibidem*.
  56. *Ibidem*.
  57. **DRH**, A, vol. XXVIII, p. 23, nr. 30.
  58. *Ibidem*, vol. XXII, pp. 104-105, nr. 91.
  59. *Ibidem*. Actul mai amintește alți doi nepoți ai lui Vasile Focea, anume Pahomie și Istratie.
  60. În 1732 a fost emis un act care arată că „Beșleagă ruțaș de cămară, ginerele Banului din Șărbăcani, avea pricină cu Țabușcă pentru o hliză din Pogoceni de pe apa Elanului” (idem, *Surete...*, vol. VII, p. LXXXV).
  61. Idem, *Roșieștii...*, pp. 142-165, nr. 106-112.
  62. *Ibidem*, p. 160, nr. 112.
  63. **DRH**, A, vol. XXII, pp. 104-105, nr. 91.
  64. Gheorghe Ghibănescu, *Roșieștii...*, pp. 158-165, nr. 112.
  65. *Ibidem*.
  66. *Ibidem*.
  67. Idem, *Ispisoace...*, vol. V, partea a II-a, pp. 73-74, nr. 55.

MANOLACHE COSTACHE EPUREANU – OMUL EPOCII SALE

- (2) -

Laurențiu CHIRIAC

2. Studiile și cariera sa profesională

De mic copil, alături de fratele său mai mare Grigore, **Manolache Costache Epureanu** a fost trimis la Heidelberg (Germania), unde și-a făcut **studiile primare și secundare**, pe care le-a continuat apoi la Berlin, Göttingen și Jena. În timpul șederii sale la Berlin, s-a remarcat ca reputat duelist, având un temperament exploziv (așa cum era și firea neamului său). Apoi, la Universitatea din Jena, foarte tânăr fiind, și-a luat titlul de **doctor în drept magna cum laudae** (la 26 octombrie 1839).²⁶ Între 1840-1843, el și-a continuat studiile la Paris, unde și-a desăvârșit educația și cultura, preluând, în același timp, ideile generoase ale Revoluției Franceze.

La întoarcerea sa în țară (1843), **Manolache Costache Epureanu** s-a stabilit la Iași, unde - ca **jurist** - a făcut un studiu amănunțit asupra vieții și moravurilor sociale din Moldova. După aceea, el a intrat în magistratură, devenind **președinte al Tribunalului Tutova din Bârlad** (1846-decembrie 1847). Într-o societate dominată de flagelul corupției, incoruptibilul și exigentul Manolache Costache nu a tolerat nicodată mita, influența și nedreptatea, declarând cu fermitate că *“Tribunalul nu se supune poruncilor, ci legii”*.²⁷ În această perioadă de **magistrat bărlădean**, i-a cunoscut pe Iorgu Radu, Gheorghe Iamandi, lordache Lambrino și pe prietenul acestuia din urmă - Alexandru Ioan Cuza, cel care venea deseori la Bârlad. Dintre rude, buni prieteni i-au fost Costache Negri (verișorul său) și surorile acestuia - Elena și Catina (tatăl lor Petrache Negre fiind vârul primar al Catincăi Epureanu).²⁸

Mai târziu, între 1854-1856, Manolache Costache a fost numit de către domnitorul Grigore Alexandru Ghica ca **președinte al Divanului de Întărituri** de la Iași, unde - ca **judcător** - a știut deasemenea să dea dreptatea celui care o merita. A fost integru în această funcție, reușind să nu cedeze insistențelor politice.²⁹

Activitatea de **publicist și jurnalist** a lui Manolache Costache Epureanu s-a concretizat prin colaborarea cu numeroase articole, studii și interviuri la mai multe gazete din țară, printre care “Steaua Dunării”, “Pressa”, “Alegătorul liber”, ziarul “Terra” al junimiștilor, periodicul conservator “Timpul”, ziarul conservator “Ordinea” etc., în afară de nenumăratele sale cuvântări, luări de cuvânt, interpellări sau expuneri din Adunarea legislativă sau de la Guvern, pentru care își merită cu prisosință calitatea de **mare orator**. Ma imult, el a contribuit la formularea unor programe și petițiuni ale revoluționarilor pașoptiști, a conceput și a redactat mai multe platforme-program politice, dar și programe guvernamentale. Însă, ceea ce este mai important este faptul că este **autor** unor **lucrări** interesante, dintre care amintim: *“Kvestia proprietății fonziere”* (Iași, 1859), *“Kvestia locuitorilor privită din punctul de vedere al Regulamentului Organic și al Convenției”* (Iași, Institutul “Albina”, 1860) și *“Țăranul proprietar”* (Iași, 1864) - broșuri prin care Epureanu își expunea ideile sale legate de starea proprietăților funciare și a țăranului român, dar și modalitățile concrete prin care țăranii să fie împroprietăriți, urmând ca moșierimea să fie despăgubită de stat. El a mai scris o broșură intitulată *“Dare de seamă”* (Iași, 1860) - în care erau expuse toate lucrările primului său guvern de la Iași, precum și lucrarea *“Despre pretinsa rescumpărare a căilor ferate”* (București, 1879) - în care Manolache Costache se ridică împotriva intențiilor guvernului liberal al lui I. C. Brătianu de a răscumpăra căile ferate române de la cei cărora tocmai le concesionaseră în 1868.³⁰

Ca unul care-și **iubea istoria** țării și trecutul țării sale, Manolache Costache i-a încurajat pe toți cei care doreau să publice documente istorice și alte mărturii legate de trecutul neamului nostru, în special pe amicii săi M. Kogălniceanu, Vasile Alecsandri, Costache Negri, Radu Rosetti, Eudoxiu Hurmuzaki etc. Astfel, după moartea sa, D. A. Sturza insistă pe lângă Ion Bîanu să includă pe coperta volumului I a colecțiilor de documente a lui Eudoxiu Hurmuzaki (1886) și numele lui Epureanu, cel care ani întregi a insistat pe lângă Hurmuzaki și, apoi, pe lângă familia acestuia să dea documentele spre publicare.³¹

3. Remarcabila sa activitate politică

Imediat după ce s-a întors în țară, stabilindu-se la Iași, **Manolache Costache Epureanu** s-a implicat în mișcarea de opoziție

împotriva politicii domnitorului Mihail Sturdza, mișcare aflată la originile **Revoluției de la 1848 din Moldova**. A participat activ la evenimentele revoluționare din fața hotelului Sankt Petersburg din Iași (27-28 martie 1848) și a semnat *“Petițiunea-proclamație”*, militând pentru Unirea Principatelor Române. În casa lui Alexandru Mavrocordat, unde aștepta răspunsul lui Mihail Sturdza la această petiție, el și alți tineri revoluționari au fost arestați, înțemnițați, urmând să fie trimiși către Galați și apoi exilați în Imperiul Otoman, sub escortă. După ce au trecut pe la conacul Catincăi Negre de la Pribești (azi comuna Codăiești, județul Vaslui), unde au fost ospătați, revoluționarii arestați au trecut prin Galați. Ajunși la Brăila, Epureanu și alți cinci revoluționari au reușit să evadeze.³² De acolo, cu sprijinul consulului englez, care i-a protejat și a refuzat să-i predea autorităților române, revoluționarii moldoveni s-au îmbarcat la bordul vaporului Frantz și au plecat spre Giurgiu și Vâlciorova.³³ Manolache Costache și Lascăr Rosetti au hotărât să ia legătura cu revoluționarii români din Banat, participând la *Adunarea Națională de la Blaj* (3-5 mai 1848), unde s-au întâlnit și cu ceilalți moldoveni: Vasile Alecsandri, Alexandru Ioan Cuza, Alecu Russo, Costachi Negri etc. De aici, Manolache Costache a plecat la Brașov, unde apare printre cei care au redactat programul revoluționar *“Prințiunile noastre pentru reformarea patriei”* (12 mai 1848). Tot atunci, revoluționarii moldoveni au decis crearea unui Comitet și organizarea unei oștiri formată din transilvăneni, bucovineni și bănățeni care - la semnalul fraților moldoveni - urmau să intre în Moldova prin trei părți diferite.³⁴

În vederea realizării acestor acțiuni comune, Manolache Costache Epureanu și Lascăr Rosetti au participat la Adunarea Națională a românilor din Banat de la Lugoj, unde au fost foarte bine primiți, încât *“nici singur împăratul nu căpătase atâta onoare”*, după care Epureanu a plecat la Pesta - de unde i-a trimis lui Eudoxiu Hurmuzaki (aflat la Viena) o scrisoare în care îi cere informații despre poziția Austriei față de Principatele Române. Tot la Pesta, Epureanu a intervenit pe lângă guvernul maghiar pentru eliberarea lui Alecu Russo, cel care fusese arestat la Dej și judecat la Cluj pentru propagandă românească în rândul revoluționarilor maghiari.³⁵

După aceea, ajuns la Cernăuți în iulie 1848, Manolache Costache a activat în cadrul Comitetului revoluționar numit **Societatea română din Cernăuți** (înființat la 26 iunie 1848 de către surghiuniții moldoveni). Aici s-a aprobat și programul politic intitulat *“Dorințele partidei naționale din Moldova* (redactat de Mihail Kogălniceanu), petiționarii trimițând manifeste politice către românii din țară și ținând legătura cu revoluționarii de la Iași. În paralel, se strângeau fonduri necesare continuării mișcării revoluționare din Moldova și se făceau eforturi diplomatice pe lângă Poartă pentru a o convinge de fidelitatea românilor față de singurul stăpân recunoscut: Imperiul Otoman. Numai că din cauza epidemiei de holeră, surghiuniții de la Cernăuți s-au împrăștiat prin satele bucovinene, Epureanu și George Sion ajungând în casa primitoare de la Cernăuca a familiei Hurmuzaki.³⁶

În 6 octombrie 1848, Manolache Costache Epureanu a plecat la Viena, unde, împreună cu Vasile Ghica, a luat atitudine împotriva generalului Windieschgratz și a reacției guvernamentale austriece față de mișcarea revoluționarilor români. În decembrie a aceluiași an a plecat la Paris, acolo alăturându-se vechilor săi prieteni Vasile Alecsandri, Iancu Alecsandri, Lascăr Rosetti și Costache Negri. La sfârșitul lui ianuarie 1849 s-a întâlnit și cu Alexandru Ioan Cuza, sosit atunci la Paris, împreună cu soția sa. Această perioadă de exil a consolidat relațiile de prietenie dintre Manolache Costache și Al. I. Cuza, ei ajutându-se reciproc cu bani și trimițând scrisori către familiile lor.³⁷

???

La 15 august 1849, Epureanu și ceilalți exilați moldoveni au revenit în țară, odată cu domnia lui Grigore Al. Ghica în Moldova.³⁸ Între 1854-1856, Manolache Costache a fost numit de către domnitorul Ghica ca **președinte al Divanului de Întărituri** de la Iași.³⁹

În contextul favorabil al înfrângerii Rusiei de către Turcia în cadrul Războiului Crimeei și al prevederilor Tratatului de pace de la Paris (18/30 martie 1856), patrioții moldoveni au înființat la 30 mai/11 iunie 1856 **Comitetul Central al Unirii** din Iași, în cadrul căruia și Manolache Costache a fost ales. Din partea ținutului Tutova, actul de înființare al **Comitetului Unionist din Bârlad** îi atestă ca membri și pe Epureanu,

Constantin Sturza, Ioan Miclescu, aga Costin Emanoil etc. (134 persoane).⁴⁰

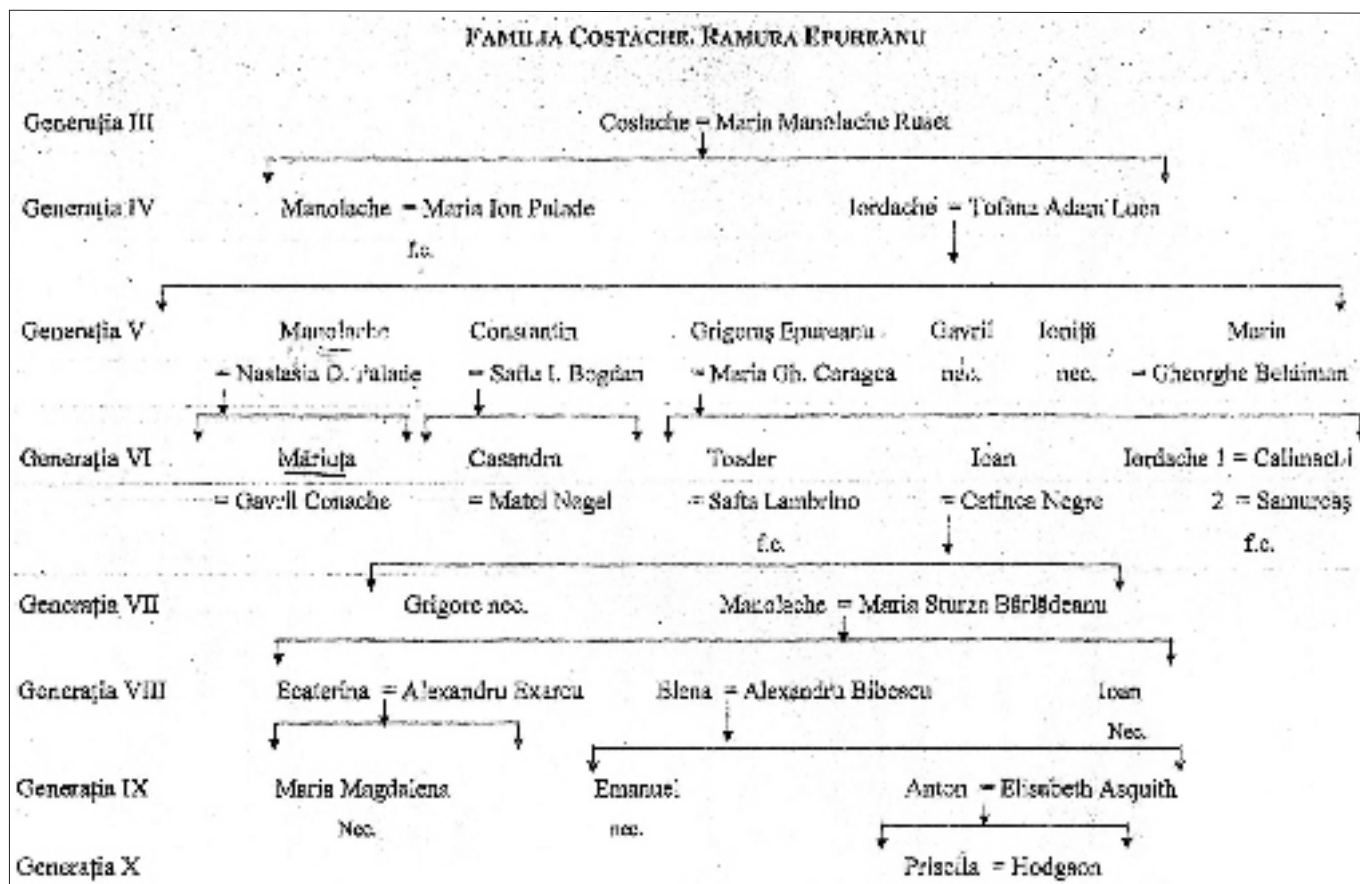
Teama unioniștilor moldoveni că noul caimacam Toderiță Balș va fi servil intereselor Porții otomane și că va comite ilegalități în desfășurarea alegerilor pentru Adunarea Ad-hoc a Moldovei s-a adevărit, iar următorul caimacam Nicolae Vogoride le-a falsificat. De altfel, multe din memoriile unioniștilor moldoveni către Turcia sau către comisarii europeni și care condamnau ilegalitățile pentru aceste alegeri au fost redactate și de Costache Epureanu, cel care - prin pamflete, articole de presă și broșuri - condamnă aceste abuzuri ale căimăcămiei din Moldova și ale fostei guvernări a lui Grigore Ghica. Tocmai de aceea, în urma alegerilor din septembrie 1857 și ca urmare a rolului său de unionist extrem de activ, Manolache a fost ales **deputat de Tutova în Divanul Ad-hoc al Moldovei**, la colegiul marilor proprietari (alături de Grigore Șuțu).⁴¹

Ca **membru al Adunării ad-hoc din Moldova**, Manolache Epureanu a contribuit la realizarea Regulamentului Divanului și a avut inițiative în domeniul legislativ, juridic și administrativ. De exemplu, alături de alți 17 deputați, a redactat actul care cuprindea "cele dintâi, cele mai mari, mai generale și mai naționale dorințe ale țării", prezentat în forma finală de Mihail Kogălniceanu în fața Adunării ad-hoc (octombrie 1857). Totodată, Epureanu a prezentat și un Raport care cuprindea probleme de organizare internă ale viitorului stat român, militând pentru o legislație comună a celor două Principate (realizabilă prin acord cu Adunarea ad-hoc din Muntenia). Mai mult decât atât, pentru a nu da prilejul așteptat statelor care nu doreau unirea și pentru a nu se deteriora raporturile Principatelor Române cu celelalte puteri garante, Epureanu - alături de M. Kogălniceanu și Costache Vârnăv - au combătut propunerea riscantă a deputaților Brăiescu și Hurmuzaki de suspendare a lucrărilor Adunării ad-hoc din Moldova până la unirea cu celălalt Divan ad-hoc din Muntenia. În fine, ca membru în Divanul Ad-hoc al Moldovei, lui Manolache Costache i-a revenit sarcina de a întocmi un *Raport* cu cele 12 principii care au stat la baza viitoarei Constituții a țării: îndreptarea hotarelor țării cu ajutorul unei comisii europene; desființarea jurisdicției consulare; libertatea relațiilor comerciale ale țării cu vecinii; organizarea unei armate și libertatea cultului religios; înființarea Senatului și egalitatea tuturor în fața legilor; drepturi politice pentru pământeni și inviolabilitatea domiciliului și a persoanei; separarea puterilor în stat și responsabilitatea ministerială; unirea Principatelor sub un domnitor străin. El a apărat și drepturile cetățenești, a militat pentru autonomia țării și a Bisericii, fiind adeptul monarhiei constituționale.⁴²

Ales ca **membru în Adunarea Electivă a Moldovei** care trebuia să aleagă viitorul domnitor al țării (decembrie 1858), Manolache Costache a votat împotriva validării prințului Grigore Sturza ca deputat și, apoi, candidat la domnie, dar a intervenit în favoarea amicului său Constantin Hurmuzaki. După aceea, Epureanu și alți prieteni ai lui Costache Negri (Vasile Alecsandri, Lascăr Rosetti și C. Rosetti-Tețcanu) au încheiat un legământ prin care donau o parte din moșiile lor lui C. Negri, pentru a-l ajuta pe acesta să ajungă domnitor al Moldovei, numai că Negri a ajuns deputat de Ismail și a respins oferta amicilor săi. Chiar dacă la 3 ianuarie 1859 a votat și a semnat hotărârea Partidei Naționale de a-l desemna pe colonelul Alexandru Ioan Cuza drept candidat la domnie, Epureanu s-a raliat propunerii lui M. Kogălniceanu de a declara, încă înainte de alegerea domnitorului de către Adunarea Electivă a Moldovei, că dorința națiunii rămâne Unirea Principatelor Române sub un prinț străin. De altfel, propunerea lui Kogălniceanu, însoțită și de amendamentul lui Manolache Costache, amintea deputaților la 5 ianuarie 1859 că această dorință cu prinț străin fusese exprimată și prin votul Adunării ad-hoc din 7 și 8 octombrie 1857. În altă ordine de idei, se zvonea că și Epureanu ar fi fost pe lista candidaților la domnie. În fine, întruniți încă din 2 ianuarie 1859 de către caimacamul Anastasie Panu în casa lui C. Rolla din Iași, reprezentanții de seamă ai **Partidei Naționale din Moldova** (printre care și Epureanu) au dorit ca viitorul domn să nu fie din rândul marii boierimi, așa încât burghezia orășenească și micii proprietari l-au ales la 5 ianuarie 1859 pe colonelul Al. I. Cuza ca domnitor al Moldovei.⁴³

???

Imediat după Unirea de la 24 ianuarie 1859, în primul an al domniei lui Al. I. Cuza, Manolache Costache Epureanu a deținut timp de 32 de zile funcția de **ministru al Justiției**, apoi a fost ales la 14 martie 1859 ca membru al *Comisiei Centrale de la Focșani*. La 27 aprilie 1859, a devenit **președintele Consiliului de Miniștri al Moldovei**, cumulând în timp și funcția de **ministru al Finanțelor** și pe cea de **ministru al Justiției**. Ca urmare a solicitării lui Al. I. Cuza, primul-ministru Manolache Costache a demarat acțiunea de evaluare a bunurilor mănăstirești, cu toată opoziția mitropolitului Sofronie Miclescu. În toamna aceluiași an, Epureanu a stabilit contacte cu un grup de finanțiști și oameni politici francezi, în vederea obținerii unui împrumut care "să servească pentru creațiuni naționale și pentru lucrări de utilitate publică".⁴⁴ În calitate de **premier al Moldovei** (27 aprilie 1859 - 3 aprilie 1860), Manolache Costache Epureanu a condus **două guverne** (primul

până în 10 noiembrie 1859, apoi celălalt). Din primul său guvern de la Iași mai făceau parte Lascăr Catargiu (ministru de interne), Vasile Alecsandri (ministru de externe), Sebastian Cănanău și Dimitrie Miclescu (miniștri de finanțe), Alexandru Teriachiu (ministru cultelor), gen. Constantin Miclescu și col. Gh. Adrian (miniștri de război) și Panait Donici (ministru lucrărilor publice), iar din al doilea guvern al său de la Iași făceau parte Constantin Rolla (ministru de interne), Grigore Balș și Al. Teriachiu (miniștri de externe), Dimitrie Miclescu și Gh. Apostoleanu (miniștri ai justiției), Al. Teriachiu (ministru cultelor), col. Gheorghe Adrian (ministru de război) și Panait Donici (ministru lucrărilor publice).⁴⁵

Ca premier, Manolache Costache Epureanu a făcut primii pași către recensământul populației și înlăturarea privilegiilor fiscale, optând pentru o unitară fiscalitate asupra locuitorilor țării (inclusiv străinii). El a coordonat totodată și acțiunea de secularizare a averilor mănăstirilor neînchinat (chinovii), a încurajat crearea unei universități la Iași, a luat măsuri de modernizare a armatei (înființarea unui batalion de geniu) și a încercat înființarea unor instituții de credit (Banca Națională și Creditul Funciar). În al doilea guvern pe care l-a prezidat, Epureanu a ocupat și funcția de **ministru de Interne** (din 14 martie 1860).⁴⁶

Strategia lui Cuza de împlinire a Unirii și de a apropiere a moldovenilor de munteni l-a adus pe Manolache Costache și în funcția de **președinte al Consiliului de Miniștri al Munteniei**. Din **guvernul Epureanu** de la București (13 iulie 1860 - 17 aprilie 1861) mai făceau parte G. Costaforu (ministru de interne), Ion I. Filipescu (ministru de externe), Vasile Boerescu (ministru de justiție), gen. I. M. Florescu (ministru de război) și gen. Barbu Vlădoianu (ministru cultelor). Acest guvern a avut câteva realizări notabile, printre care amintim: unificarea caselor publice cu cea a ministerului de finanțe; generalizarea contribuțiilor fiscale (bărbații majori plăteau impozitul personal și taxa pentru drumuri); reorganizarea inginerilor hotamici; elaborarea unui proiect de înființare a unei Bănci Naționale, cu capital majoritar privat, dar controlată de stat etc. În guvernul său, Epureanu a fost și **ministru de Interne, ministru de Finanțe, ministru de Control** și a deținut și alte funcții importante. Din păcate, în noiembrie 1860, premierul Manolache Costache a respins proiectul reformei învățământului al ministrului de resort - Vasile Boerescu, considerându-l prea radical, deși a acceptat unificarea învățământului din Principate.⁴⁷

Totodată, Epureanu - care era prin origine și mentalitate un adevărat boier - și-a exprimat opinia și în **problema agrară**, arătând că orice inițiativă de îmbunătățire a situației țărănimii trebuia să țină cont de legislația prevăzută în Regulamentul Organic și în Convenția de la Paris (din anii 1832, 1851 și 1858). El propunea ca "proprietarul să rămână liber pe pământul său, iar țăranul să rămână liber pe munca sa", chiar dacă proprietarul era obligat să lase țăranului însemnate părți de moșie în folosință, contra unor redevențe.⁴⁸ În fine, conflictul cu Adunarea Legislativă munteană și apoi dizolvarea ei a făcut ca, la 14 aprilie 1861, guvernul Epureanu să primească un vot de blam din partea noii Adunări și să fie dat în judecată, printre altele, pentru presupuse nereguli în alegeri și pentru abuzuri în administrație. El a fost achitat de către Înalta Curte de Casație și Justiție abia la 18 septembrie 1862.⁴⁹

Cu toate aceste acuzații, Mihail Kogălniceanu făcea următoarea remarcă despre această guvernare a lui Epureanu: "*Nu am cunoscut un ministru mai onest în aplicarea regimului nostru constituțional decât reputatul Manolaki Kostaki*".⁵⁰ În timp ce chiar fostul prim-ministru Epureanu își justifică astfel primul său ministeriat din București: "*Nu am fost slab, ...am fost moderat, iară moderațiunea guvernului nu e un semn de slăbiciune, ci de tărie! Violența numai este slăbiciune, în timp ce moderațiunea, când este bazată pe lege, dă putere, insuflă încredere tuturor cetățenilor că există un guvern care apără onoarea, familiile și averile cetățenilor*".⁵¹

În 1862, când se poate vorbi de desăvârșirea Unirii Principatelor, Manolache Costache a fost reales, pentru a cincea oară, **deputat al ținutului Tutova** în Adunarea legislativă a României. În discursul său din 20 februarie a aceluiași an, el mulțumea bărlădenilor pentru alegerea sa și-și exprima recunoștința față de Adunarea care-l validase, declarându-și chiar disponibilitatea de a lucra cu guvernul Barbu Catargiu, "făcând abstracțiune de orice considerațiuni personale". Imediat după aceea, în 9 martie 1862, printr-o lege organică, a fost creat un **Comitet Legislativ Provizoriu** care să omogenizeze legislația și instituțiile juridice din cele două Principate Unite și să redacteze noile legi ale țării, iar din el făceau parte miniștri și deputații Lascăr Catargiu, Petre Mavrogheni, D. Ghica, N. Docan, Gr. M. Sturza, Ioan M. Florescu, Ioan Bălăceanu și, bineînțeles, Costache Epureanu - cel care era singurul competent, având doctorat în drept. Bucurându-se de o mare autoritate politică, în primăvara lui 1862, lui Epureanu i s-a propus de

către Vasile Boerescu și G. Costaforu să constituie o **grupare politică centristă**, în care să includă personalități politice liberale și conservatoare, el fiind considerat adeptul ideilor liberale moderate și a celor conservatoare. A întâmpinat însă obstacole, căci conservatorii retrograzi nu aveau suficientă încredere în el, iar rivalitatea dintre D. Ghica și G. Costaforu era un impediment serios.⁵²

Cu toate ideile sale progresiste, Manolache Costache nu a îmbunătățit cu nimic situația țăranilor care lucrau pe moșia sa de la Epureni, iar în vara anului 1863 au avut loc agitații pe mai multe moșii din Principatele Unite, printre care și Epureni. De altfel, printr-o telegramă din 20 iunie 1863, ministrul de interne Nicolae Kretzulescu îl întreba pe directorul de poliție Nicu A. Catargi despre starea de spirit a țăranilor de la Epureni, iar acesta din urmă i-a răspuns că deja spiritele s-au liniștit și s-au supus, fiind mai mult o exagerare a comandantului de jandarmerie. Totuși, chiar și în aceste condiții, Epureanu a acceptat colaborarea cu guvernul lui M. Kogălniceanu până în aprilie 1864, când Adunarea a dezbătut **proiectul legii rurale**, criticat de Manolache și caracterizat de el drept "socialist..., spoliator pentru că-i sărăcește pe moșieri și incendiar pentru că va provoca un război civil". De fapt, mai mulți conservatori (D. Ghica, V. Boerescu, G. Costaforu, Epureanu și alții) se opuneau acestui proiect de împroprietărire a țăranilor și l-au acuzat pe Kogălniceanu că vrea să devină "rege al țăranilor". După ce proiectul de lege a fost respins de Adunare la 13 aprilie 1864, domnitorul Cuza l-a însărcinat chiar pe Manolache Costache să realizeze acest deziderat național, dar printr-o lovitură de stat. Epureanu a refuzat, căci nu concepea violența în politică, fapt pentru care a fost apoi acuzat pe nedrept că e retrograd și că ar fi potrivit cauzei țăranilor, deși el semnase Programul revoluționarilor pașoptiști de împroprietărire a țăranilor.⁵³

După cum observăm, dacă între anii 1859-1861 Manolache Costache Epureanu a fost principalul colaborator și sfătuitor al lui Alexandru Ioan Cuza, el s-a îndepărtat treptat și discret de acesta, apropiindu-se mai mult de conservatori. De altfel, Epureanu s-a distins în această perioadă ca lider al conservatorilor ieșeni. După lovitură de stat din 2 mai 1864 a lui Al. I. Cuza, Manolache Costache a trecut în mod clar în tabăra opoziției domnitorului. După ce a fost ales **președinte al Adunării Elective**, el l-a criticat pe Cuza pentru lovitură de stat și pentru regimul său autoritar, reproșându-i că prin aceste acțiuni a îndepărtat "oameni care au luptat timp de 20 de ani pentru drepturile țării". Totodată, Epureanu a atacat orice reformă a guvernului, mai ales **Legea Instrucțiunii Publice**, tolerând în mod nepermis discursurile nedrepte împotriva lui Cuza și a guvernului Kogălniceanu. Ca atare, guvernul și domnitorul - uzând de prerogativele din Actul adițional - l-au înlăturat din postul de președinte al Adunării la 4 ianuarie 1865.⁵⁴

Tot în 1865, ministrul de finanțe Al. Cantacuzino a prezentat în Adunarea legislativă un proiect de lege pentru crearea unui **institut de credit funciar** (50 milioane de franci), prin care statul putea împrumuta pe marii proprietari, aceștia urmând să se organizeze într-o societate care să plătească anuitățile. Astfel, Comisia legislativă - din care au făcut parte M. Kogălniceanu, I. Ghica, I. Brătianu, Gr. M. Sturza, G. M. Ghica și Manolache Costache - a aprobat în unanimitate acest proiect de lege, considerat "o formulă ideală pentru proprietari". Întrucât marii proprietari de pământ duceau lipsă de forță de muncă în perioada producției agricole, premierul M. Kogălniceanu a elaborat **legea tocmeilor agricole** (1866), prin care moșierii puneau sub tutelă pe țăranii, afectându-le drepturile civile și politice și contracarașt astfel reforma agrară din 1864. Liberalii s-au opus acestei legi care încălca principiile economiei capitaliste, considerând-o concepută în spiritul vechiului Regulament Organic, țăranul fiind supus unei noi forme de robie și de interdicții, în timp ce moderatul Epureanu considera că interdicția civilă a țăranilor atrăgea după sine și pe cea politică, reprezentând de fapt o întoarcere în timp.⁵⁵

???

După abdicarea lui Al. I. Cuza (11 februarie 1866) și desemnarea lui Filip de Flandra ca principe al României, Adunarea Deputaților și premierul Ion Ghica i-au cerut lui Manolache Costache să conducă delegația care urma să plece la Istanbul, pentru a obține validarea acestui candidat la tron. Deoarece Filip de Flandra nu a acceptat oferta politicianilor români și ca urmare a plebiscitului din aprilie 1866, **Adunarea Electivă** - a cărei **președinte** era Epureanu - l-a ales pe Carol de Hohenzollern-Singmaringen să ocupe tronul și, în consecință, din însărcinarea Adunării și a guvernului, Manolache, împreună cu Brătianu și Știrbei, i-au prezentat, la Dusseldorf, contelui Carol Anton de Hohenzollern actul constatator al votului deputaților din 1 mai. Astfel, la

10 mai 1866, Carol I a fost proclamat domnitor al României și a depus, după citirea textului de către Epureanu, jurământul de credință către Țară.⁵⁶

După transformarea Adunării în **Adunare Constituantă**, Manolache Costache a fost ales de majoritatea conservatoare drept **președinte** al acestui for, având un rol benefic în cadrul dezbaterilor aprinse legate de elaborarea primei **Constituții** interne a României. În discursul său - ținut în ziua promulgării noii legi fundamentale a țării de către principele Carol I (11 iulie 1866) - Epureanu sublinia importanța zilei de 10 mai, "*când Țara a văzut realizată cea mai vie și mai scumpă a sa dorință - monarhia cu principe străin, iar pentru România acest principe a devenit simbolul naționalității sale.*"⁵⁷

Devenind unul dintre principalii lideri ai conservatorilor, Manolache Costache s-a alăturat în vara anului 1866 lui Lascăr Catargiu, Alexandru Știrbei, Gh. Ghica, Constantin Brăiloiu și altora, în vederea unificării grupărilor conservatoare. Intenția lor s-a concretizat în apariția primului ziar conservator "Ordinea" (18 august 1866), în care acești lideri formulau în articolul-program un principiu fundamental al conservatorismului: progresul României prin reforme, dar fără perturbarea ordinii de stat! Din păcate, prima tentativă de creare a unui *Partid Conservator* s-a limitat doar la constituirea unui comitet electoral din reprezentanți ai grupării politice "Juna Dreaptă" și ai junimiștilor ieșeni, ei lansând un program politic chiar înaintea noilor alegeri legislative. Participând la aceste alegeri din decembrie 1867, Epureanu a câștigat lejer locul de **senator** conservator al **județului Tutova**.⁵⁸

Cu toată simpatia față de principele Carol I, Manolache Costache a luat atitudine și a protestat împotriva opiniilor nedrepte ale lui Carol Anton de Hohenzollern despre boierimea română și despre România - publicate în scrisoarea deschisă a acestuia către ziaristul Auerbach de la ziarul vienez "Neue Freie Presse" (24 aprilie 1868). Analist fin și bun cunoscător al istoriei noastre, Epureanu explică în scrisoarea sa de răspuns către același ziar vienez (trimisă la 1 mai 1868, de la Iași) evoluția dramatică a Țărilor Române sub dominația otomană, nefuncționarea unei economii cu adevărat moderne și lipsa unei clase de mijloc a întreprinzătorilor. El arăta că aceste lucruri au menținut la putere boierimea, dar că totuși instruirea fiilor de boieri români în Occident (cu mari sacrificii materiale) a reprezentat începutul reformării societății și a clasei politice din România, când boierimea a renunțat la titluri și privilegii în cadrul Adunărilor ad-hoc, practic autodisființându-se.⁵⁹

Aceste lucruri nu au afectat însă raporturile cordiale dintre Carol I și Manolache Costache, fapt pentru care domnitorul l-a numit pe Epureanu în funcția de **președinte al Consiliului de Miniștri**. Noul guvern Epureanu - instalat la 20 aprilie/2 mai 1870 - cuprindea mulți tineri miniștri conservatori: Alexandru Lahovary (ministru Justiției), C. Grădișteanu (ministru de finanțe), G. Gr. Cantacuzino (ministru lucrărilor publice), P. P. Carp (ministru de externe) și Vasile Pogor (ministru Cultelor), fapt pentru care acest Executiv s-a mai numit "**Cloșca cu pui**". Titu Maiorescu - care se aștepta să fie numit în locul lui Pogor - s-a supărat pe premier și a devenit principalul său adversar. Încă de la început, guvernul Epureanu s-a confruntat cu **mișcările antievreiești** din țară și cu opoziția înverșunată a liberalilor "roșii" și a liberalilor fracționiști. Atitudinea premierului Epureanu - care deținea și funcția de **ministru de Interne** - de a-i apăra pe evreii deferiți Tribunalului din Iași (aprilie 1870) și de a le respecta inviolabilitatea persoanei, averile și cultul mozaic a fost apreciată de ministrul de justiție al Franței, Adolf Cremieux (de origine evreu). În condițiile declanșării **mișcării antidinastice**, dirijate de liberali, guvernul a trebuit să înnăbușe **mișcarea "republicană" de la Ploiești** (august 1870), dar fără a putea opri dezastrul provocat de "**afacerea Strousberg**". De aceea, Camera Deputaților (rezultată din alegerile din mai 1870) și opoziția liberală care specula atașamentul premierului față de Carol I au respins proiectele financiare ale cabinetului. Mai mult, Epureanu era criticat de politicienii Vasile Boerescu și Dimitrie Ghica pentru faptul că nu acceptase o neutralitate activă a României în războiul franco-prusac, premierul dorind atunci ca statul român să nu se implice deloc, deși el oscila între simpatia sa și a românilor pentru Franța și sentimentele personale față de Carol I. De altfel, între principesa Elisabeta și Maria Costache Epureanu existau raporturi afectuoase, se vizitau la Viena, corespondau, inclusiv cu mama Elisabetei, principesa de Wied, iar la botzul ficei Maria a lui Carol I lui Epureanu i s-a înmănat cel mai înalt ordin al Casei de Hohenzollern, dat de contele Carol Anton.⁶⁰

După deschiderea sesiunii parlamentare din noiembrie 1870, în Camera Deputaților au loc virulente atacuri contra Coroanei și împotriva Guvernului, Nicolae Blaremburg acuzându-l pe Epureanu că-l

favorizează pe Carol I, nerespectând voința națiunii. Dorind să-și majoreze, prin noi alegeri legislative, majoritatea conservatoare, Epureanu a dizolvat Camera Deputaților, cu aprobarea lui Carol I. Deși premierul Manolache Costache a folosit administrația și armata contra liberalilor, totuși aceștia au câștigat alegerile, iar în țară s-au creat tulburări. Mai mult, la 16 decembrie 1870, Strousberg a anunțat că nu poate plăti cupoanele obligațiunilor Societății de Căi Ferate Române care-i fusese concesionată și că acest lucru revine statului român. Atunci noua Adunare legislativă i s-a adresat jignitor domnitorului și i-a acordat un vot de neîncredere guvernului Epureanu (care a demisionat la 23 decembrie 1870).⁶¹

Trecut în opoziție, Manolache Costache a rămas la București, cerând apropiaților săi conservatori să aibă răbdare până se va sfârși criza internă - legată de rezolvarea afacerii Strousberg, iar în ianuarie și februarie 1871 a menținut legăturile cu Carol I și chiar s-a întâlnit cu von Radowitz, consulul german la București. Manifestația populară de protest din fața consulatului german din București, organizată de liberali în martie 1871, când nemții sărbătoreau victoria contra Franței și ziua de naștere a împăratului Wilhelm I, a dus la căderea guvernului Ion Ghica și la pregătirile conservatorilor de a prelua Executivul, lista noului cabinet fiind concepută chiar în acea zi în casa lui Epureanu, cel care-i promitea lui Carol I, prin mareșalul Palatului, că "în caz de nereușită, el își va lua răspunderea întregii situații". Așadar, Manolache Costache a contribuit decisiv la instalarea guvernului autoritar a lui Lascăr Catargiu.⁶²

După alegerile generale din mai 1871, Manolache Costache a devenit **senator** din partea **Clubului Conservator din Iași** (condus de el și de Grigore M. Sturza), participând la alegeri pe liste comune cu junimiștii ieșeni. De altfel, tot atunci, Epureanu a subscris, împreună cu alți parlamentari, la "**Petiția de la Iași**" - un document elaborat de conservatorii și junimiștii moldoveni și care cuprindea modificări ce vizau restrângeri ale caracterului liberal al Constituției din 1866. Tot el s-a obligat să înainteze acest act către Parlament.⁶³ După aceea, Manolache a fost cooptat în guvernul Lascăr Catargiu în funcția de **ministru al Justiției** (28 octombrie 1872 - 31 martie 1873), venind în fața Legislativului cu un **proiect privind reformarea justiției**, propunerile sale fiind precedate de un raport personal asupra situației justiției din România. Ca membru în guvern, el a răspuns criticilor deputatului liberal Nicolae Ionescu referitoare la contractul cu societatea anonimă de căi ferate (votat de deputați la 24 decembrie 1871). Totodată, Epureanu s-a implicat și în dezbaterile **proiectului de lege privind înființarea Creditului Funciar Român** cu capital autohton (după modelul de constituire al creditului funciar din Prusia, la finele veacului al XVIII-lea), el venind cu propria sa variantă care prevedea contopirea mai multor asociații de credit funciar într-o singură instituție condusă de capitaliști autohtoni și nu de moșieri, dar cu aportul străinilor. Deoarece proiectele sale nu au fost agreate și nici votate de deputații conservatori, Manolache Costache a demisionat din guvern și a trecut în tabăra opoziției liberale.⁶⁴

Comportamentul, Epureanu s-a asociat între anii 1873-1875 cu liberalii de toate nuanțele, deși doctrinara rămas un conservator care a criticat viziunea liberală asupra modalității și ritmului de modernizare a societății românești. Prin instrucție și cultură, el nu era de acord cu liberalii de a copia modelul occidental de dezvoltare, fără măcar a-l adapta la specificul României. De altfel, în discursurile sale politice, Epureanu accentua ideea că moșierimea ar fi singura clasă socială capabilă să asigure progresul și prosperitatea țării, dacă s-ar afla la guvernare. Totodată, gândirea politică a lui Manolache Costache a oscilat între ideile conservatoare și cele liberale, căci el a evidențiat elementele liberale din conceptul și principiile conservatorismului. În fine, putem spune că Epureanu a fost părintele celor două mari partide politice: **Partidul Liberal** - prin rolul jucat de el în coaliția de la Mazar Pașa - și **Partidul Conservator**, prin rolul său de unificator și catalizator al grupărilor conservatoare.⁶⁵

Ca independent și apoi ca liberal, Epureanu a combătut proiectele de legi inițiate de conservatori. Spre exemplu, a criticat legea privind convertirea datoriei flotante de 27 milioane lei într-un împrumut, cu rentă, căci această datorie provenea din plățile anuităților către societățile de cale ferată contractate de Strousberg și Ofeinheim, dar și din datoriile făcute de guvernele anterioare. Argumentele sale au fost însă demontate de P. P. Carp și respinse de Legislativ. Nemulțumit de faptul că nu mai era în guvern, Manolache Costache era uneori nedrept sau chiar jignitor față de foștii săi colegi conservatori. Astfel, în februarie 1875, când s-a dezbătut în Parlament **concesiunea Ofeinheim**, el a atacat dur guvernul conservator și, mai ales, pe ministrul de finanțe Petre Mavrogheni, pe care l-a acuzat de luare de mită.

- continuare în numărul următor -

Reorientarea politicii externe a României în anul 1913

Ene-Vasile SPRÎNCENATU

Relațiile internaționale după Congresul de la Berlin au înregistrat noi tendințe, determinând apariția unui nou context în care avea să izbucnească primul război mondial. În această perioadă s-au constituit puternice alianțe politico-militare: Tripla Alianță și Tripla Înțelegere, fapt care a determinat creșterea tensiunii în plan internațional.

Raportul dintre Marile Puteri au exprimat conținutul de bază al situației internaționale în perioada premergătoare primului război mondial, însă nici rolul jucat de statele mici și mijlocii nu a fost neglijabil. Acestea din urmă, prin potențialul lor geopolitic, economic și militar, au influențat viața politică internațională. Tinerile state naționale din Balcani aveau să demonstreze o implicare importantă în plan economic și politic, spre surprinderea convergenței intereselor în zonă a puterilor mari. Nu întâmplător crizele politico-diplomatice, care au prefațat primul război mondial, s-au produs în zona sud-estului european, o veritabilă „Europă în miniatură”¹. Iată contextul care explică importanța rolului României în planul relațiilor internaționale (1878-1914), care au fost puse în evidență de istoriografie².

În consecință, în pasajele următoare vor fi prezentați sintetic factorii care au determinat această pondere importantă a statului român în relațiile internaționale.

Prin așezarea sa geografică, România se situa între două mari imperii, Austro-Ungaria și Rusia, aflate în tabere militare adverse, fapt care explică dorința acestora de a atrage România. Importanța strategică a României nu putea fi neglijată, nici de Austro-Ungaria, și nici de Rusia. Chiar în cazul unei neutralități absolute, cele două puteri ar fi fost obligate să concentreze numeroase forțe militare la granița cu România, lucru care nu s-ar fi întâmplat în cazul unei neutralități binevoitoare a acesteia față de una dintre ele.

Poziția de riverană la Dunăre și Marea Neagră, importante resurse economice și nu în ultimul rând armata română contribuiau deopotrivă la creșterea valorii strategice a României pentru cele două imperii³.

Situată între două imperii și după 1878, în relații nu tocmai amabile cu Rusia, România și-a orientat politica externă spre Tripla Alianță, alcătuită din Germania, Austro-Ungaria și Italia. În 1883 era semnat un tratat cu Austro-Ungaria, la care aderau Germania și Italia, prin care România capătă garanția securității sale. La această orientare a României nu trebuie sub nici o formă neglijată contribuția regelui României, Carol I, care a dorit tot timpul o apropiere a țării sale față de Germania. Dealtfel, pentru România, valoarea acestui tratat era dată de prezența Germaniei, deoarece față de Austro-Ungaria se manifesta o anumită reticență, izvorâtă din problema națională „a românilor din Transilvania”. În pofida acestei reticențe, tratatul a fost de mai multe ori reînnoit, asigurându-i României stabilitate. Însă, pe măsură ce situația internațională cunoștea modificări, valențele acestei reticențe tindeau să se amplifice. Între anii 1891 și 1893 se contura alianța franco-rusă, iar în 1907 se semna acordul anglo-rus. Apărea astfel, pe scena internațională, al doilea pol de forță, și totodată, pentru diplomații micilor state din Balcani, o altă variantă a împlinirii aspirațiilor lor naționale. În cazul României, este perioada de manifestare, în cazul opiniei publice, a unui curent tot mai ostil față de Austro-Ungaria, ori guvernelor le venea tot mai greu să manevreze în contra fluxului opiniei publice.

Această stare de lucruri avea să se amplifice, pe măsură ce începeau să izbucnească „crizele balcanice”, diplomația românească fiind serios pusă la încercare, trebuind pe de o parte să respecte prevederile unui tratat rămas secret pentru cei mai mulți diplomați, dar pe de altă parte să apere interesele naționale.⁴

În toamna lui 1912, Serbia, Muntenegru, Bulgaria și Grecia învingeau armatele otomane. Tratatul de pace s-au desfășurat la Londra, unde reprezentantul român a avut sarcini precise: prin atitudinea de neutralitate să-i sprijine pe balcanici, iar

prin susținerea formării statului albanez, urma să fie mulțumită Austria.⁵

În vara lui 1913 chestiunea balcanică a intrat într-o fază nouă, prin declanșarea războiului între Bulgaria, pe de o parte, Serbia și Grecia, pe de altă parte. Guvernul român, de data aceasta temându-se de o schimbare a celor prevăzute în protocolul de la Petersburg, s-a aliat alianței dintre Grecia și Serbia.⁶

În realizarea politicii sale balcanice, România a contat și pe un sprijin al Puterilor Centrale care a fost obținut de la Germania, dar nu și de la Austro-Ungaria, care avea propriile obiective de control în zona Balcanilor, ceea ce a contribuit la perceperea acțiunii militare a României din Bulgaria, ca fiind una împotriva Austro-Ungariei.⁷

Al doilea război balcanic s-a terminat cu Pacea de la București, care stabilea o nouă configurație teritorială, în Peninsula Balcanică, modificând raportul de forțe din sud-estul Europei, și ascuțind contradicțiile între marile puteri și micile puteri. Imediat după semnarea păcii, în Balcani s-au format două grupări: Grecia, Serbia și România, interesate în menținerea prevederilor tratatului și a echilibrului stabilit și, pe de altă parte, Turcia și Bulgaria, care doreau revizuirea acestuia.⁸ Orientarea diplomatică a statelor din Balcani avea să intre repede în contradicție cu tendințele politice ale Marilor Puteri. Astfel, Germania avea mari interese geopolitice și economice în Imperiul Otoman, iar Austro-Ungaria, în politica balcanică, începea să mizeze mult pe Bulgaria.

Era clar [chiar și pentru un neavizat], că raporturile politice și diplomatice după 10 august 1913 erau diferite. Cu toate acestea, regele Carol I, care se declara „un bun prusac și un bun german”⁹, se arăta ferm în menținerea orientării politice spre Germania, și dădea asigurări la Berlin și Viena, că România va rămâne alături de Puterile Centrale.¹⁰ Poziția regelui României nu era singulară; primul ministru, Titu Maiorescu, spunea N. Iorga, „proptindu-se contra opiniei publice, nu pierdea nici o ocazie ca să afirme că în politica externă a României nu s-a schimbat absolut nimic”.¹¹ Aceste atitudini nu trebuiesc înțelese ca fiind contrare aspirațiilor naționale, ci mai degrabă cu scop de temporizare, de menținere a calmului, a stabilității, atât timp cât țara nu avea alți aliați siguri.

Dacă cercurile guvernamentale române aveau grijă să confirme loialitatea față de alianța cu Puterile Centrale, reprezentanții acestora la București raportau cu totul altceva. Unele rapoarte surprind foarte bine poziția României, dar și concurența antantistă. Astfel, într-o notă a Legației imperiale germane din data de 14/27 august 1913, Waldburg, însărcinatul cu afaceri de la București relata că „în urma unor discuții cu regele Carol I, acesta a caracterizat relațiile cu Austro-Ungaria ca fiind proaste. Din nefericire, în ultimul timp au fost din nou semnalate în Ungaria acte neprietenoase față de românii de acolo, ca de exemplu, interzicerea unei adunări a învățătorilor români.”

Tot regele Carol I i-a declarat lui Fürstenberg, reprezentantul austriac la București, că el nu va tolera o „Bulgare mare” și că la nevoie „va merge cu Serbia împotriva Bulgariei”. La auzul acestora, Viena a declarat că „pentru Austria este imposibilă o « Serbie mare », de aceea trebuie să se meargă cu Bulgaria”¹². Același diplomat german, într-un raport către Theobald von Bethman Hollweg, din 3/16 septembrie 1913, prezenta o discuție cu I.I.C. Brătianu, „probabil viitorul prim ministru”, la care omul politic liberal declara că „bunele relații cu Austro-Ungaria depindeau cu totul de tratarea problemei românilor din Transilvania. În România există legături organice strânse cu compatrioții de acolo.”¹³

În finalul raportului, Waldburg se declara oarecum sigur de menținerea României în sfera Puterilor Centrale cu condiția „unei tratări mai binevoitoare a chestiunii românești din Transilvania de către partea austro-ungară.”¹⁴

Nu aceeași păreri le exprimau și cercurile militare; bunăoară, șeful Marelui Stat Major al Austro-Ungariei, Frantz

Conrad Hoetzendorf, într-o scrisoare expediată la 21 noiembrie/ 3 octombrie 1913 către Leopold Brechtold, exprima unele opinii ferme despre politica externă românească: „nu se mai poate conta pe o Românie care să fie de partea noastră într-un viitor război, România ar putea să se regăsească chiar în rândurile inamicilor. Deocamdată, atât timp cât trăiește regele Carol, această politică externă nu este probabilă, dar, așa cum a arătat istoria perioadei cele mai recente, regele a fost târât, împotriva convingerilor sale, într-o acțiune care, desigur, nu a fost în interesul nostru și acest lucru s-ar putea repeta.”¹⁵

Din cele prezentate s-a putut observa îngrijorarea cercurilor conducătoare de la Viena și Berlin față de ostilitatea opiniei publice din România, în primul rând față de Austro-Ungaria. Această ostilitate arăta clar orientarea simpatiilor populației din România către Antantă. „Putem opri această reorientare”, era opinia la București a ministrului Ottokar Czernin, politician și diplomat de primă mână, viitorul conducător al diplomației imperiale.

Obiectivul principal al lui Czernin era „de a clarifica neînțelegerile dintre Viena și București ivite în ultima criză balcanică, de a exercita o influență asupra factorilor de conducere și asupra opiniei publice din România în sensul reluării politicii de strânsă colaborare cu Austro-Ungaria, în orice caz, de a realiza curând o clarificare deplină a relațiilor noastre cu România.”¹⁶

Acesta era cu siguranță obiectivul strategic al lui Czernin, însă, cum înțelegea acesta să-l facă operațional, se poate vedea din afirmația: „abia când majestatea sa regele și guvernul român, prin publicarea oficială a tratatului, își vor dovedi hotărârea fermă de a rămâne necondiționat în alianță cu noi și după ce opinia publică din România va fi ratificat oarecum această hotărâre.” În continuare, reprezentantul Austriei mai declara că „aceasta este scopul nostru, de a constata cu claritate raportul de forțe dintre aceste curente și, chiar dacă n-am putea determina România la o mărturisire deschisă a alianței cu noi, hotărârea negativă va avea și ea avantajul că noi vom fi orientați în ce privește valoarea de fapt a alianței române.”¹⁷

Atitudinea lui Czernin a avut rolul provocator al procesului deja început de detașare de politica Triplei Alianțe. Însuși reprezentantul austriac, după ce a intrat în relații directe cu clasa politică românească, exprima, referitor la publicarea tratatului de alianță, convingerea că „Ordinul Excelenței Voastre de publicare a alianței este un lucru imposibil fără rezolvarea problemei ungaro-române și fără modificarea completă a opiniei publice de aici.”¹⁸ Diplomatul austro-ungar, deși constată dificultatea sarcinilor lui, speră ca un acord ungaro-român să relanseze relațiile dintre cele două state. Însă, consideră că este necesar și un al doilea vector al politicii austriece în Balcani, și anume, o alianță cu Bulgaria. Czernin considera că era chiar necesar să se recurgă la presiuni: „Nu avem voie să ascundem românilor faptul că în spatele amabilității și al bunăvoinței stă serioasă și amenințătoare, voința de fier, ca în caz că ei nu vor merge alături de noi, atunci noi vom acționa împotriva lor.” Iată un alt exemplu în care diplomația austro-ungară încerca să forțeze, în virtutea unei obișnuințe de a trata nedrept statele mici. Această atitudine și apropiere față de Bulgaria nu a făcut altceva decât să crească gradul de ostilitate a românilor față de Austro-Ungaria.

Așadar, în urma aplicării unei astfel de politici, însuși reprezentantul Austro-Ungariei avea să constate că pe viitor alianța cu România nu avea să reprezinte decât un simplu „petec de hârtie”.¹⁹ Astfel, problema neimplicării României alături de Tripla Alianță în cazul unui război, era luată în considerare de diplomația austro-ungară, încă de la sfârșitul lui 1913, când politica externă încă nu se orientase spre o detașare clară. Însă, cu toate că au constatat din timp acest fapt, diplomații austro-ungari s-au menținut într-o atitudine rigidă de mare putere, care impune și nu poate ceda în fața pretențiilor „iredente” ale unui stat mic.

Rezolvarea problemei românești din Ardeal însemna, pentru mulți politicieni de la Viena, cedare în fața turbulenței iredentiștilor și abandonarea imperiului în fața pretențiilor unor mici state precum România sau Serbia.

Opinia publică românească a simțit această rigiditate, iar

Austro-Ungaria, din „răul necesar” devenea „răul ce trebuia înlăturat”.

Relațiile mai reci cu Austro-Ungaria și atitudinea opiniei publice aveau să construiască contextul favorabil al unei reale apropieri în decursul anului 1914 între România și Franța. Dar și această apropiere de Franța prezenta asperitățile ei, deoarece țara care aduna atâtea simpatii ale românilor era principalul aliat al Rusiei, putere expansionistă, datorită căreia România a preferat aderarea la Tripla Alianță. Așadar, apropierea franco-română avea să meargă în strânsă legătură cu îmbunătățirea relațiilor româno-ruse. Acest nou curs al relațiilor româno-ruse a fost puternic determinat de cel care a fost o capacitate a diplomației ruse, Sazonov.²⁰

Sazonov, ca și Brechtold, nu concepea negocierii umiltoare cu Regatul român sau cedarea Basarabiei. „Aceste perspective nu puteau să fie, evident, realizate decât cu prețul unei victorii contra Rusiei, fapt care depășea mijloacele României.”²¹ În comparație cu Brechtold, Sazonov era generos în promisiuni față de români, dar cu teritorii stăpânite de Austro-Ungaria. „Apropiindu-se de Rusia (și Franța), România putea, din contră, să speră în a-și vedea idealul său realizat prin înglobarea celor cinci milioane de români care suportau jugul ungar și care doreau sincer să se unească cu frații lor.”²²

În această atitudine Sazonov se baza și pe curentul iredentist foarte puternic în România după momentul august 1913, când convingerea populației românești era tot mai puternică și tot mai încrezătoare în forțele proprii că vor putea îndeplini aspirațiile naționale.

Apropierea de Antantă însă, nu a fost în principal opera diplomației ruse, ci rezultatul unui concurs de împrejurări prezentat deja și al străduințelor diplomației franceze. Atitudinea favorabilă manifestată de Franța (care nu avea interese directe în Balcani) față de România în timpul celui de-al doilea război balcanic, a determinat deschiderea unei noi etape în relațiile dintre cele două state. Astfel, după încheierea tratatului de la București, Franța s-a opus categoric revizuirii lui, poziția fermă a Franței de menținere a *statu-quo*-ului balcanic a reprezentat vectorul de bază al îmbunătățirii relațiilor franco-române.

Cu tot acest sprijin, așa cum reiese din raportul însărcinatului Franței cu afaceri la București din 19 octombrie 1913, în urma unei discuții purtate în cadrul unei audiențe la regele Carol, acesta din urmă și-a exprimat temerea că pacea de la București „este una precară” și că pe termen lung ea nu poate fi „decât o pace armată”, deoarece Bulgaria dorea să o revizuiască. Regele a mai salutat dorința Franței de menținere a *statu-quo*-ului balcanic și a făcut o aluzie la o „înțelegere provizorie posibilă în acest sens între Germania și Franța”.²³

Deducem din acest document dorința regelui Carol I și a diplomației românești de garantare a *statu-quo*-ului balcanic la nivel continental după modelul regional²⁴, conceput printr-o înțelegere franco-germană. Se poate astfel observa că însuși regele Carol I concepea reorientarea politicii externe românești după 10 august 1914, negândindu-se însă la o detașare de Germania. Există unele indicii că România spera într-o ruptură între Viena și Berlin,²⁵ însă România nu și-a permis să facă în nici un fel asemenea propuneri Germaniei.

Reorientarea politicii românești trebuie privită și sub aspect economic. Campania militară susținută de România în vara lui 1913 a determinat cheltuieli mai mari decât cele prevăzute, ceea ce a determinat apariția în toamna lui 1913 a unor probleme financiare. Aceste greutăți au determinat guvernul român să încerce obținerea unui mare împrumut acordat de Germania în februarie 1913. Orientarea către piața de capital franceză nu trebuie privită doar ca un gest cu motivații politice, deoarece au existat motivații economice serioase.²⁶ Piața de capital germană avea unele dificultăți, iar Al. Marghiloman, deși le cunoștea, s-a adresat totuși mai întâi grupului financiar german Disconto Gesellschaft.²⁷ Carol I nu s-a opus unui împrumut contactat pe piața franceză, însă și-a manifestat reținerile în cazul în care împrumutul va fi condiționat de achiziționarea masivă de armament de la uzinele

franceze, lucru care ar fi supărat Germania.

Cercurile guvernamentale franceze au susținut acordarea împrumutului cu unele reticențe exprimate clar.²⁸ Opinia publică franceză și presa și-au manifestat reticența față de acordarea unui împrumut României, al cărei comerț exterior se făcea în proporție de 80% cu Puterile Centrale. Tratatul de finanțare a continuat, dar nu s-a ajuns la rezultate palpabile. Între timp, grupul financiar german Disconto Gesellschaft a revenit asupra deciziei sale arătându-se dispus să acorde un împrumut guvernului român împreună cu unele bănci franceze.²⁹ Iată, deci, că și sub aspect economic nu poate fi vorba de o reorientare a politicii externe românești decât într-o anumită măsură, și anume mai mult față de Austro-Ungaria, nu însă și de Germania. La 12 noiembrie 1913 guvernul român semna o convenție cu Germania, prin care grupul financiar reprezentat de Disconto Gesellschaft din Berlin acorda României un împrumut de 250 milioane lei aur, rambursabil în 40 de ani, cu o dobândă de 4.5%.³⁰

România rămânea, sub aspect financiar, nevoită să mențină raporturi politice amabile cu guvernul de la Berlin. Dacă sub aspect economico-financiar România era câștigată de partea Germaniei, nu același lucru se poate afirma la capitolul politic. Sub acest aspect, în ceea ce privește zona sud-est europeană, Berlinul a lăsat jocurile pe mâna Vienei, lucru observat de diplomația și de polițiștii francezi și speculat în favoarea lor.

În acest sens, merită menționate contactele între oameni politici români și francezi și acțiunile corpului diplomatic. Poate fi menționată astfel, vizita lui Take Ionescu în Franța, unde a fost primit de președintele francez R. Poincaré. În cadrul acestei întâlniri, între altele, Take Ionescu a întărit asigurările date în ianuarie 1913, președintelui francez „niciodată nu veți întâlni armata română în tabăra adversă.”³¹

Deși sub aspect economic finanța franceză a preferat prudența în relațiile cu guvernul român și chiar reticența, sub aspect politic, spre finele anului 1913 s-au întesit eforturile de a specula tensiunile inerente apărute între România și Austro-Ungaria datorită problemei naționale din Transilvania și a obiectivelor diferite din Balcani. Astfel, în decembrie, la Quai d'Orsay a fost pus la punct un document laborios, „Mémoire sur les Rapports entre l'Autriche-Hongrie et la Roumanie”³² prin care diplomația franceză analiza modalitățile de atragere a României de partea Antantei și se stabilea contracararea Austriei prin rezolvarea justă a cauzei românești.

Evenimentele din cursul anului 1913 au schimbat, sub aspect politic, relațiile dintre statele interesate de sud-estul european și chiar pe cele din cadrul Triplei Alianțe. Tensiunile dintre Viena și București erau contrabalansate de o apropiere București-Roma.³³

Din cele prezentate până acum se poate observa că, cel puțin sub aspect politic, România și-a manifestat independența față de influența austriacă, dar nu se poate afirma că până la finele lui 1913 s-ar fi produs o reorientare clară spre Antanta sau Franța, fiind vorba doar de apropiere secvențiale pe fondul unor tensiuni în creștere înregistrate în relațiile cu Austro-Ungaria. Aceste apropieri secvențiale au arătat diplomaților francezi, în special, calea de urmat spre a atrage România în tabăra Antantei. Cu toate că tratatul de alianță dintre România și Austro-Ungaria era lipsit de eficacitate, lucru recunoscut de diplomația austriacă, la începutul lui 1914, România se menținea în orbita economică a Germaniei, care a intervenit pentru amortizarea tensiunilor dintre București și Viena. Relațiile franco-române au evoluat în sensul unei apropieri politice, Franța declarând sprijinul său pentru *statu-quo*-ul balcanic, însă realizările acestei apropieri rămăneau la o cotă minimă.

Politica externă a României a fost una de prudență în a doua jumătate a anului 1913, dar avea să cunoască o schimbare de curs și amplitudine odată cu schimbarea guvernului la începutul lui 1914 și venirea guvernului I.I.C. Brătianu.³⁴ Venirea la conducere a lui I.I.C. Brătianu s-a petrecut într-un moment în care Germania și Austro-Ungaria doreau menținerea României în sfera lor de influență, cu atât mai mult cu cât însuși Kaizerul începea să creadă într-un complot continental contra Germaniei, fapt care determina strângerea alianțelor deja existente.

Note:

¹ Gh. Cliveti, *România și crizele internaționale (1853-1913)*, Ed. Fundației „Axis”, Iași, p. 253.

² V. Crsitan, *Diplomația României în slujba împlinirii idealului național*, în vol. „Cum s-a înfăptuit România modernă” (Gh. Platon, V. Russu, Gh. Iacob, V. Cristian, I. Agrigoroaiei), Ed. Universității Al. I. Cuza, Iași, 1993, p. 223-296.

³ *Ibidem*, p. 246

⁴ M. Malitza, *La diplomatie roumaine, aperçu historique*, Ed. Meridian, p. 7.

⁵ *Ibidem*, p. 9.

⁶ *Ibidem*, p. 10.

⁷ N. Iorga, *Comment la Roumanie s'est détaché de la Triplice*, București, 1933, p. 63.

⁸ Gh. N. Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *România și Tripla Alianță, 1878-1914*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 356.

⁹ B. vom Bülow, *Mémoires IV*, Paris, 1928, p. 432.

¹⁰ Gh. N. Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *Op. cit.*, p. 363.

¹¹ N. Iorga, *România contemporană de la 1904 la 1913. Supt trei regi. Istorie a unei lupte pentru un ideal moral și național*, Ed. Pro București, 1999, p. 69

¹² Ardeleanu, Ion și Arimia Vasile, Ionel Gal, Mușat Mircea (coord.), *1918 la români. Desăvârșirea unității național-statale a poporului român. Documente externe (1878-1916)*, vol. I, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1983.

¹³ *Ibidem*, p. 348.

¹⁴ *Ibidem*, p. 349.

¹⁵ *Ibidem*, p. 351.

¹⁶ *Ibidem*, p. 352.

¹⁷ *Ibidem*, p. 362.

¹⁸ *Ibidem*, p. 373-383

¹⁹ Apud Gh. N. Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *op. cit.*, p. 369. Istoricul V. Cristian a precizat că, de fapt, expresia menționată aparține diplomatului austro-ungar Forgach. V. Cristian, *op. cit.* p. 372 și *România în relațiile internaționale*, Ed. Junimea, Iași, 1980, p. 223.

²⁰ M. De Taube, *La politique russe d'avant guerre et la fin de l'Empire des tsars 1904-1917*

²¹ Sazonov, *Les années fatales. Souvenirs (1910-1916)*, Paris, 1927, p. 113.

²² *Ibidem*

²³ *Documents Diplomatiques Français*, tome VIII, nr. 352, p. 441-443 Greigueil către Pichon, 19 octombrie 1913, p. 23.

²⁴ România, Serbia și Grecia semnau la 12 august 1913 un tratat privitor la garantarea mutuală a posesiunilor teritoriale, dobândite și recunoscute prin tratatul privitor la garantarea mutuală a D.D.F., 3^e, tome VIII, doc. nr. 25, p. 31. Blondel către Pichon, 13 august 1913.

²⁵ D.D.F., *ibidem*, Dard 2 noiembrie 1913 către Pichon

²⁶ M.N. Popa, *Contribuții privind relațiile româno-franceze (1900-1914)*, p. 101.

²⁷ G.M. Dobrovici, *Istoricul dezvoltării economice și financiare a României și împrumuturile contactate (1823-1933)*, București, 1940, p. 9-10.

²⁸ Baniul luați din bănci franceze nu trebuiau să meargă la rambursarea împrumutului german din februarie 1913.

²⁹ Al. Marghiloman, *Note politice (1897-1924)*, vol. I, ediție și introducere de Stelian Neagoe, Ed. Scripta, București, 1993, p. 212.

³⁰ G.M. Dobrovici, *op. cit.*, p. 211.

³¹ C. Xenii, *Take Ionescu 1858-1922*, p. 278. Vezi Take Ionescu, *Amintiri*, p. 6-7.

³² A.N.I.C. Microfilme Franța, rola 25, f. 237-247.

³³ Gh. N. Căzan, Șerban Rădulescu-Zoner, *op. cit.*, p. 379.

³⁴ *Ibidem*, p. 380

O societate de binefacere bârlădeană într-un fond de arhivă băcăuan

Dimitrie-Ovidiu BOLDUR

Direcția Județeană a Arhivelor Naționale din Bacău deține, la numărul de inventar 308, un fond de arhivă denumit *Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor din România. Filiala Bârlad (1926-1949)*.

Fondul conține documente referitoare la activitatea acestei societăți, al cărei scop era de a sprijini material copiii săraci care urmau cursurile grădinițelor sau pe cele școlare. Unitățile arhivistice sunt constituite din șase dosare, care includ și un registru de intrare-ieșire a corespondenței din perioada 1926-1943.

În cuprinsul acestora regăsim procese-verbale ale adunărilor consiliului de conducere, corespondența și rapoartele de activitate adresate Comitetului Central al Societății Naționale a Femeilor din România, dările de seamă și corespondența asupra acțiunilor de caritate derulate, inventare ale unor bunuri deținute care urmau a fi oferite copiilor cu probleme materiale, precum și corespondență cu diferite instituții publice locale și centrale.

Acțiunile umanitare sunt reflectate prin inventarele alimentelor căminului filialei, corespondența cu Comitetul Județean Tutova de asistență socială sau prin menționarea programelor artistice și a acțiunilor de strângere a ajutoarelor pentru darurile pomului de Crăciun. Corespondența cu instituțiile locale și centrale este diversă și se circumscrie atât raporturilor cu Primăria Bârlad, cât și a celor cu Inspectoratul Școlar al județului Tutova sau cu

Ministerul Instrucțiunii Publice. Nu lipsesc nici inventarul din anul 1944 al bibliotecii Școlii „Zinca Crăescu” sau inventarul bibliotecii căminului Dr. Filibiliu, cu „procesul-verbal privind predarea acestor bunuri către Școala normală din Bârlad” (perioada 1944-1949).

„Amprentele” perioadei de grea cumpănă a anilor 1944-1945 pot fi regăsite prin „reclamațiile împotriva abuzurilor săvârșite de trupele hitleriste”, „[acțiuni de – s. n.] ajutorare a Moldovei și Transilvaniei și [un raport – s. n.] al situației bunurilor ridicate de armatele sovietice” sau prin corespondența cu Uniunea femeilor antifasciste din România.

Fondul este completat cu câteva informații detaliate despre datele contabile ale societății supuse atenției noastre, prin bilanțurile pe anii 1942-1943, bugetele pe anii 1944-1945 sau cel pe exercițiul financiar 1945-1946 și chiar câteva tabele cu membrii filialei Bârlad a Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor din România. Informațiile cuprinse în acest fond fac trimitere și la situația grădinițelor de copii din Bârladul acelei perioade sau la înființarea căminului orfanilor de război și modalitățile de ajutorare a acestora.

Așadar, un fond de arhivă în care sunt adunate o multitudine de date cu caracter social, economic, politic sau cultural-educativ și ale cărui informații nu fac decât să completeze, chiar și într-o mică măsură, aspectele vieții cotidiene din Bârladul mijlocului de secol XX.

140 de ani de presă bârlădeană

Ion N. OPREA

Primăria municipiului Bârlad și Societatea de Științe istorice, filiala Bârlad, a organizat Simpozionul « Presa între veridic și spectacol », prilejuit de împlinirea a « 140 de ani de presă bârlădeană », ale cărui lucrări s-au desfășurat în Sala mare a Primăriei în ziua de 9 octombrie 2010, bine coordonate de profesoara Oltea Rășcanu-Gramaticu.

Invitați de onoare și participanți activi la colocviu au fost profesor univ. Ioan Scurtu de la Universitatea București și profesorul Gheorghe Buzatu de la Centrul de Istorie și civilizație Europeană al Academiei Române, filiala Iași.

Au participat cu lucrări și asistență în sală numeroși interesați de tema pusă în discuție: presa între veridic și spectacol. Au constituit subiecte de acțiune și meditare: presa ca izvor istoric; mass-media și implicațiile asupra individului; începuturile presei bârlădene - considerații generale; realități bârlădene în presa interbelică; de la „Făt-Frumos” la „Baaadul literar”; presa în vâltoarea totalitarismului; „Pagini medicale” de ieri și de astăzi; presa pedagogică și școlară pe meleaguri bârlădene; presa post-decembristă între profesionalism și mediocritate; societatea civilă și presa în mileniul III; presa bârlădeană, enigmatică și de divertisment; importanța publicisticii religioase pentru comunitate.

Referindu-se la presa ca izvor istoric, profesorul Ioan Scurtu, care a avut cuvântul de început, a punctat condițiile în care presa și jurnaliștii reușesc să-și demonstreze utilitatea făcând trimiteri la literatura și jurnalistică timpului, când mari condeieri reușeau prin articolele publicate, cum a fost vestitul „Baroane” a lui T. Argezi, comandă politică, să facă să cadă imediat guvernul aflat la cârma Statului. Firește, trimiterea, fără ca vorbitorul să se oprească la presa de astăzi, a trezit în rândul auditorului întrebarea de ce în timpul de față majoritatea presei lucrează la suprafață, depersonalizându-se. Mai târziu, în cuvântul de încheiere, prof. univ. Gheorghe Buzatu, insistând asupra implicațiilor mass-media

la individ, a punctat și faptul că deprofesionalizarea pornește de la slaba pregătire a cadrelor de ziariști în facultățile de profil, numeroase cantitativ, dar insuficient pregătite pentru ceea ce au de făcut, atât datorită programei de studii încărcate cu inutilități dar și a personalului care predă, fără suficientă pregătire și cutezanță de viață. Așa se și explică de ce presa de astăzi nu mai este izvor istoric, derizoriul temelor ziaristicii făcând din această puternică armă de luptă una care nu-și mai găsește țintele, presa cedând rolul ei de a fi a patra putere în stat – după legislativ, executiv și justiție, una care a cedat locul pe care îl avea altor entități, pe care vorbitorul nu le-a numit și ne-a lăsat să le înțelegem...

Doamna Oltea Rășcanu-Gramaticu a făcut un larg excurs în evoluția presei de la Bârlad, pomind de la Semănătorul de la 1870, întemeiat și susținut intelectual și material de ardeleni Ștefan Neagoe, Ioan Popescu și alții, care s-au moldovenizat, enumerând periodicele până în zilele noastre, insistând asupra rolului pe care l-au avut tipografiile, oameni precum Cațațani, Gr. Grețu sau Ioan Antonovici, dar și condeiele care au fost un Al. Vlahuță, G. Tutoveanu, C. Moldovanu etc.

Prof. Marcel Proca s-a referit în cuvântul său la realitățile bârlădene în presa interbelică, cu prezentarea unor imagini vidio, convingătoare, iar prof Gh. Clapa a punctat drumul parcurs în timp de presa medicală în urbea locală, *oprindu-se la amănuntele care înseamnă „Pagini medicale bârlădene” de astăzi, revistă deosebit de apreciată.*

De la Iași, invitat la manifestare a fost și jurnalistul și scriitorul Ion N. Oprea. Trecând în revistă activitatea din presă, a prezentat rezultatele muncii sale, exprimându-și regretul că astăzi, deși există o lege care protejează dreptul autorilor, aceștia nu mai sunt plătiți pentru ceea ce publică, iar legea impozitelor face victime printre ei indiferent de pregătire și stagiul în muncă. Nimeni nu-i mai protejează pe gazetari, nici chiar ei între ei, spre deosebire de

magistratură, unde ei cer - ei judecă, ei își creează drepturi. Foarte mulți jurnaliști cu activitate până în 1989 sunt vitregiți la calculul pensiilor pentru că, din vina Statului, arhiva jurnalelor la care au lucrat nu s-a protejat și păstrat (ori a fost dosită) de instituțiile statului comunist, iar oamenii, neprotejați, au fost pensionați la nivelul salariului minim pe economie, ceea ce nu-i corect, nici echitabil sau moral.

Preotul Răzvan Acostioaie din partea protopopiatului Bârlad a reliefat corect și în detaliu importanța publicisticii religioase pentru comunitățile locale, făcând trimiteri la ceea ce a însemnat presa specifică, revista « Păstorul Tutovei », ziarul-revistă « Lumina », publicație editată astăzi de Patriarhia română.

În încheierea manifestării, care a fost o reușită, au avut loc lansarea unor cărți ale universitarilor Gheorghe Buzatu și Ioan

Scurtu din Colecția Opera Omnia, iar Ion N. Oprea a prezentat și oferit invitațiilor cărțile sale cu titlul "Mari personalități ale culturii române într-o istorie a presei bârlădene 1870-2008", ediția a II-a revăzută și întregită, Editura Pim, Iași, 2008, și "Bârladul în presa vremurilor, de la « Părerii » la ziarul "Steagul roșu" 1932-1949" cu "mărturisiri" de Constantin Hușanu, Editura Pim, Iași, 2007.

Simpozionul a făcut posibilă reeditarea și păstrarea în memoria participanților a ceea ce "Semănătorul", I, 1, 27 septembrie 1870, scria: "Exercitarea drepturilor și libertăților cetățenești constituie pentru cetățeni nu numai un drept, ci și o datorie... Nimica nu învață mai bine un popor a se pătrunde mai bine de binefacerile libertății, decât practicarea continuă și rațională a acestor libertăți », spuse înscrise și pe pliantul-invitație la manifestarea descrisă.

Mănăstirea MĂGARU - altfel istorisită

Puține cred sunt locașurile de cult ori odoarele bisericești care să nu-și aibă propria lor legendă care consolidează istoria lor. Așa e cazul și cu sfântul locaș al sfintei mănăstiri Bujoreni – Zorleni (mănăstirea Măgaru) din zona Bârladului. Despre ea a scris cu talent de literat și istoric Ioan Antonovici, mulți ani preot, profesor, scriitor în sumedenie de ziare, reviste și cărți, protopop de Tutova, episcop al Hușilor. Dar despre aceeași mănăstire, cu pană și imaginație de istoric și scenarist, poate de regizor cinematografic, scrie, nu știu dacă prea mulți foști tutoveni și actuali vasluienii o știu – și lor mă adresez astăzi – Ion Muscalu o carte pe care, având drept motto spuselile lui Eminescu – "Credința zugrăvește icoanele-n biserici"- o intitulează intim "Taina Stejarului" (Editura Danaster, Iași, 2006). Cartea "ascunde" în ea chiar istoria mănăstirii și bisericii de la Bujoreni... relatând povestea icoanei Maicii Domnului, făcătoare de minuni, adusă tocmai din muntele Athos și dăruită unui schit din Dealul Recea, din apropierea Bârladului, Vasluiului, a Crasnei și Pădurii Bujoreni, poveste care, pe undeva, are în germene istoria altei icoane, tot a Maicii Domnului, de la biserica Strîmba, depozitată de același I. Antonovici într-un manuscris păstrat la filiala Arhivelor Statului Iași (cota 128).

Despre icoana Maicii Domnului, făcută de un cioban, găzduită la Strîmba, din apropierea unui loc unde era o Cetățuie, zăgaz tătarilor, se zice că într-o zi, ea a ieșit din tocul sau iconostasul ei și s-a oprit undeva, într-un tei din pădurea locului iar când preotul și credincioșii tot căutând-o, cu rugăciuni spre a o aduce în biserică, ea s-a săltat în aer și a apucat-o spre nord, către Cetatea Neamțului sau poate s-a oprit în mănăstirea de acolo, cu aceeași numire...

Ce s-a întâmplat cu icoana de la schitul Recea din apropierea Bujorenilor lăsăm cititorii să afle din istorioara spusă cu meșteșug de Ion Muscalu. De el, care, după cum ne șoptește Constantin Parascan în prefața la spusele autorului, povestea o începe la anul 1440 și ajunge cu ea până în zilele noastre. Mai exact zis, până Luni 31 iulie 2006, când la Bujoreni-Zorleni, ca prinos de smerenie și mulțumire a preasfinției sale Ioachim Mareș, episcopul Hușilor și a preasfinției sale Corneliu-Bârlădeanu, episcop vicar al episcopiei Hușilor, care s-au străduit, s-a redeschis, sub «temeluirea lor

duhovnicească», sfântul locaș pomenit: mănăstirea Măgaru.

Cum ne conduce Ion Muscalu să ajungem aici este talentul său de a ne purta cinematic dintr-o întâmplare în alta, brodate cu arta povestitorului, care se dovedește inepuizabil în a ne incita imaginația faptului istoric, cum puțini cutezători dintre noi ar reuși. Le destăinu-i vasluienilor mei și o mare surpriză, tănuită în prefața sa de Constantin Parascan. Din cartea lui Ion Muscalu nu lipsește nici vestitul Măgar, nici Ion Brețcanu, ciobanul de la munte, nici Iftime Chihaia, pădurarul, devenit mai apoi egumen de mănăstire, dar este prezentă, vă închipuiți, marea bătălie de la Podul Înalt când la 10 ianuarie 1475 razeșii și Domnitorul Ștefan cel Mare au dat o lecție de viață năvălitorilor turci. Cum a fost lupta, cât de încleștată înverșunarea și răsunetul internațional al bătăliei câștigată de plăieșii lui Vodă Ștefan din rândul cărora n-a lipsit la Racova nici Iftime pădurarul, devenit un suflător din corn vânătoresc, mai apoi un moș Petre Iftime, sunt plăceri care numai cititorii cărții «Taina Stejarului» care a încorporat în el sfânta icoană a Maicii Domnului despre care am vorbit mai sus le vor gusta, delectându-se.

Spunea Constantin Parascan și o repet și eu; Ion Muscalu, specialist în scrieri istorice, este un scriitor care ne face să vibrăm sufletește, să simțim că suntem români, urmași ai celor care, în condiții cu totul dificile, au știut să ne apere glia. Iar lupta de la Racova-Podul Înalt este doar un exemplu, chiar descrisă cinematic. Îi citești desfășurarea și parcă, închipuindu-ți că ești în sala unde se rulează filmul, îți vine să te miști în scaun, să te arunci și tu vitejește în lupta cu ghiaurii... Citiți "Taina Stejarului" că o veți afla și pe cea a icoanei Maicii Domnului, dar și a Mănăstirii Măgaru și al transfigurării lui Iftime Chihaia – pădurarul, recte moș Petre Iftime – vânătorul în egumenul Pahomie, naș de hirotonie nefiindu-i altul decât Ioan, primul episcop al Hușilor. Iar când veți pune alături cele două volume cu narațiuni, una scrisă de Ion Antonovici și alta de Ion Muscalu, deși veți concludiona, ca și mine, că ultima povestioară este o altfel de istorioară despre același locaș, oameni și fapte, veți trăi, totuși, și o mare și nemăsurată bucurie; în diversitate, legendele sunt parte din istoria României.

Umorul – medicamentul care tămăduiește*

Gheorghe CLAPA

În anii '90 au început să apară preocupări din ce în ce mai intense pentru cercetarea temelor din cadrul psihologiei pozitive: speranța, optimismul, starea de bine subiectivă (well-being-ul), curajul. De asemenea, și cercetările din domeniul umorului au luat o amploare deosebită, dat fiind faptul că umorul reprezintă o noțiune a psihologiei pozitive. Există o confuzie mare în ceea ce privește accepțiunea termenului de umor în secolul trecut, deoarece acesta a devenit un concept-umbrelă pentru toate fenomenele care implică râsul precum: glumele, comediile, seriile tv, satira politică, arta

etc. În literatura de specialitate nu se face deosebire clară între formele adaptative și cele dezadaptative de umor și acest lucru poate fi una din cauzele descoperirilor insuficient elucidate în cadrul cercetărilor asupra relației între umor și sănătatea mintală și fizică.

Umorul este un construct multidimensional și acesta poate desemna:

- caracteristicile stimulului (glume, desene animate, filme de comedie);
- procesele mintale implicate în crearea,

perceperea, înțelegerea și aprecierea umorului;

- reacțiile individului (amuzament, zâmbet, râs).

Se observă că umorul include atât elemente cognitive, cât și afective. De cele mai multe ori, umorul apare în contexte sociale, dar, de asemenea, poate prezenta un fenomen intrapsihic (concepția personală umoristică asupra vieții sau a nu se lua pe sine în serios). Umorul poate fi conceptualizat atât ca stare (amuzament, veselie, ilaritate), cât și ca trăsătură (simțul umorului). Există anumite elemente care alcătuiesc registrul umoristic al individului:

1. **Autorecunoașterea ca persoană cu umor.** Dacă în experiența anterioară persoana a avut succese sau eșecuri în producerea umorului, acest lucru îi va afecta motivația actuală în dezvoltarea abilității de generare a umorului.

2. **Recunoașterea umorului altora.** De asemenea, o persoană poate fi motivată să-și dezvolte abilitatea de „a înțelege gluma” numai dacă a primit feed-back-uri pozitive în experiența anterioară.

3. **Aprecierea umorului se referă la atitudini.** S-a observat că atitudinile către oamenii cu umor sunt legate de atitudinile față de umor, astfel că, dacă cineva afirmă că „oamenii care glumesc chiar încearcă să mă manipuleze”, acest lucru reflectă concepția persoanei atât asupra utilizării umorului, cât și asupra umorului însuși.

4. **Râsul.** Acest fenomen reprezintă un răspuns comportamental care poate fi legat sau nu de simțul umorului. Întrucât sunt persoane care râd și fără să se amuze și se amuză fără să râdă, râsul poate fi una din reacțiile legate de simțul umorului. Umorul și râsul pot să aibă nu numai efecte pozitive asupra sănătății psihologice, dar chiar pot avea efecte negative.

5. **Distanțarea.** Concepția persoanei, de asemenea, poate constitui un element al simțului umorului, în special atunci când acea concepție cuprinde o apreciere a absurdităților vieții. Distanțarea poate fi considerată ca fiind o strategie de coping, deoarece în loc să se lase copleșită de probleme, aceasta se poate amuza de situațiile stresante.

6. **Umorul ca mod de coping.** Utilizarea umorului ca o strategie de coping sau ca un mecanism adaptiv reprezintă o componentă pozitivă a simțului umorului. A fi capabil de detașare față de probleme și de a le putea trata cu umor reprezintă un mijloc de protecție împotriva evenimentelor nefavorabile ale vieții. Există mai multe tipuri de umor, unele care au efect adaptiv, iar altele, dezadaptiv. Umorul de autoapreciere reprezintă unul din cele mai mature mecanisme adaptive, însă umorul pe seama altora (ostil, agresiv) reprezintă un mecanism nevrotic de adaptare cu efect negativ în plan interpersonal. Acest din urmă tip de umor poate constitui un element al simțului umorului, însă trebuie diferențiat de utilizarea umorului ca o modalitate de coping.

Simțul umorului constă într-un ansamblu multidimensional de caracteristici și cuprinde aspecte fundamentale ale umorului, precum abilitatea de a aprecia umorul, de a crea umorul și de a folosi umorul pentru a face față într-un mod eficient stresului vieții. Elementele care compun simțul umorului alcătuiesc harta cognitivă a simțului umorului unei persoane.

Sunt patru mecanisme posibile prin care umorul și râsul pot influența sănătatea:

1. Râsul poate cauza modificări fiziologice la nivelul diferitelor sisteme ale organismului, ceea ce poate avea efecte adaptative asupra sănătății. Diferiți autori au afirmat că râsul puternic relaxează musculatura, îmbunătățește respirația, stimulează circulația, crește producția organică de endorfine care anihilează durerea, ajută la scăderea producerii de hormoni ai stresului și mărește imunitatea organismului. În acest model se remarcă faptul că râsul puternic este o condiție esențială în cadrul relației dintre umor și sănătate. Alte dimensiuni ale umorului care nu implică râsul este așteptat să nu producă efecte pozitive asupra sănătății.

2. Umorul și râsul pot avea efecte pozitive asupra sănătății prin inducerea unor stări emoționale pozitive, care pot determina o creștere a toleranței durerii, a imunității și o scădere a consecințelor cardiovasculare ale emoțiilor negative. Se remarcă faptul că, față de primul model, acesta nu acordă umorului și râsului o importanță atât

de mare, întrucât ele sunt doar căi de a intensifica emoțiile pozitive, împreună cu veselia, optimismul etc.

3. O altă modalitate prin care umorul poate avea un impact pozitiv asupra sănătății este aceea de moderare a relației dintre stres și sănătate. Stresul vieții are un efect negativ asupra sănătății, în sensul că poate produce suprimarea sistemului imunitar și poate mări riscul producerii bolilor infecțioase și cardiovasculare.

4. Un alt mecanism prin care umorul poate avea efecte adaptative asupra sănătății este creșterea nivelului individual de sprijin social. Persoanele cu un simț al umorului ridicat atrag alte persoane în cadrele sociale și sunt capabile să calmeze spiritele în situații conflictuale, ceea ce poate duce la relații interpersonale apropiate și pozitive. Aceste relații sociale pozitive pot avea efecte de atenuare a stresului și de îmbunătățire a sănătății. Modelul acesta se conturează pe aspectele relaționale și sociale ale simțului umorului și de asemenea atrage atenția asupra necesității diferențierii stilurilor de umor.

În literatura umorului se bucură de o foarte mare popularitate concepția conform căreia un simț al umorului dezvoltat are efecte pozitive asupra sănătății fizice, însă există numeroase cercetări care nu sprijină această ipoteză facilitativă a umorului.

Talentul nu e, la urma urmei, decât o îndemănare îndelung cultivată. Întâmpinăm o întrebare amuzantă: nu cumva trebuie Ioan Toderașcu să-și ceară scuze că are prea mult talent? Și un comentariu: foarte bine că are; să-și ceară scuze ceilalți, dacă au cui! Așa e. Ei să-și ceară. Dar noi credem că marea operă nu s-a încheiat, că e în curs de elaborare. Dovadă: cele mai bune epigrame și catrene epigramatice din recentul volum „*Submarin pe patru roți*”, apărut în Editura PIM, Iași, 2010, 112 p., copertă și desene umoristice, Costel Pătrășcan.

Recitesc cartea și mi se pare admirabilă. Foarte multe epigrame antologice și în cea de a doua carte. Primul volum „*Pe drumul de costișe...*” a apărut sub egida Editurii „Bolta Rece” la Iași, în 2001, având 104 pagini. Cu acest prilej mi-a acordat următoarea dedicație: „*Profesorului Gheorghe Clapa, cu prietenie și bucurie pentru întâlnirea prilejuită la lansarea volumului de față*”, Bârlad, 14 martie 2002.

„Stau și mă minunez de incredibila prolificitate a acestui adevărat fenomen, ce poartă numele de IOAN TODERAȘCU. Bogat sufletește și înzestrat cu harul de a crea, purificându-ne inimile, s-a născut ca să nu moară niciodată. Lui Ioan Toderașcu îi doresc să scoată și alte cărți, să rămână la fel de exigent, să fie mereu spiritual, iar pașii să-l călăuzească pe drumul ce duce în Panteonul moriștilor” – scriam în finalul eseului dedicat primului volum și publicat în anul 2002 în periodicul „Părerii tutovene”, cu sediul în municipiul Bârlad.

A scris prima carte și toate săgețile zburau spre țintă și se înfingeau adânc în ea. A scris a doua carte iar zborul săgeților a devenit și mai riguros. Spun doar că, înainte de a se înfinge, săgețile din prima carte tremurau câteva clipe în aer. Tremurul acela a pierit, iar eu sper că va fi regăsit cândva, la o înălțime și mai mare.

I-am invadit totdeauna pe croitori, care după ce îți i-au măsurile, notează rapid într-un catastif 1,71, 48, 67, 1.05, 36, 55 și îți toarnă un costum pe măsură, cu o mânecă mai scurtă și cu nasturi care încep să pice după o săptămână. Neavând la îndemână metrul de croitorie, nu pot spune care sunt dimensiunile talentului (inimii, inteligenței, culturii) lui Ioan Toderașcu. Dar că **este un poet adevărat** nu încapă îndoială și, de azi încolo – cum se spune, și e bine că se spune așa când e cazul – va trebui să se țină seama de existența lui. Poetului îi plac jocurile de cuvinte. Ele presupun existența umorului, iar gluma (tandă sau feroce) ocupă un loc important în versurile pe care le analizăm.

Ioan Toderașcu este un umorist cu poante explozive, percutante, mizând pe elementul surpriză: „*Și-a găsit și ea, în fine, / Slujbă după cum a vrut, / Și câștigă foarte bine, / Negrul e satisfăcut!*” („Munca la negru”, coperta a IV-a).

Deține o forță comică, de o combustie satirică, de un inteligent sistem de redactare a gândului umoristic: „*Cu ochii țintă după-o fată, / Având un trup fenomenal, / N-am mai văzut-o dintr-odată... / Lua-l-ar dracu' de canal!*” („Peisaj stradal”, p.7).

Autorul biciuiește defectele morale ale oamenilor: „*Polițistul*

acuzat./ Categorie, are scuze./ Căci – fiind civilizată –/ Nu putea ca să refuze...” („Luare de mită”, p.8).

Umorul fin ni-l descoperă pe autor în a cărui ființă sălășluie o ciudată simbioză dintre bonomie și zeflema: „Chiar dacă este, de ani buni./ Bogat cum rar mai poți vedea./ O ține-n post și rugăciuni:/ – E vai și-amar de steaua!...” („Miliardarul din Pipera”, p.10).

Realizează epigrame în care râsul e unitatea de măsură a inteligenței: „În caz că pleacă noaptea-n misiune./ Iar riscul e destul de ridicat./ Își face, cu credință, rugăciune./ Să nu-l surprindă nimeni... la furat!” („Profesie și credință”, p.13).

Satirizează elementele negative ale caracterului omenesc: „Când și-a surprins soția-n pat/ Cu secretara sa cea nouă./ A fost de-a dreptul consternat./ Că e-nșelat... de amândouă!” („Sosire inopinată”, p.16).

Diapazonul umoristic al lui Ioan Toderașcu este, însă, mult mai larg și întotdeauna de bună calitate: „Excluzându-mă pe mine./ Iată care-ar fi impasul./ Unora le sună bine./ Altora le sună... ceasul” („Viitorul, pentru români”, p.18).

Un umor de nuanță, bazat pe subtilități verbale, este practicat de autorul cărții de față: „Ne-a promis, printre bezele./ Câte-n lună și în stele./ Iar acum, după votare./ Ne-a lăsat cu ochii-n soare!...” („Unui deputat/Astronautică”, p.19).

Umorul aduce un aer de proșpețime în atmosfera catrenelor epigramatice: „E-o sărăcie cruntă și nedreaptă./ Pe zi ce trece, oamenii dispar./ Iar viitorul care ne așteaptă/ Se pare că ne-așteaptă... în zadar!” („În România de azi”, p.21).

I. Toderașcu practică un umor șmecheros, plin de fitiluri verbale și făcături cu ochiul: „Ăla micu', ieri, mi-a pus/ O-ntrebare cam ciudată:/ Dacă barza m-a adus./ Pentru ce să-ți spun eu „tată”?!” („Ostilitate”, p.26).

Autorul cărții de față ni se relevă ca un „miștocar” prin excelență: „Nu-nțeleg defel din ce pricină./ Unii se întreg mereu cu șaga./ Chiar trecând cu noua-i limuzină./ Strigă-n urmă-i: Omul cu mârtoaga!” („Unuia căsătorit cu o bătrână bogată”, p.27).

O îndemănare aparte are I. Toderașcu pentru demersul umoristic: „Ca și preotul din sat./ Dascălul e-un tip ciudat./ Căci în timp ce lume-ai frântă./ Dânsul... cântă!” („La înmormântare”, p.31).

Râsul nu este doar o reacție fiziologică ci și una intelectuală: „Mi-a venit și mie rândul/ Să iau țepă, ce e drept./ Dar mă consolez cu gândul/ Că voi fi mai înțelept...” („Tot pățitu-i priceput”, p.33).

Deposedat de sceptorul puterii, umoristul rămâne cu iluzia

libertății: „Trăgând nervos dintr-o lulea./ Mi-a spus și care-ar fi motivul:/ – Să intre-n UE cine-o vrea./ Că eu m-am fript cu colectivul!...” („Moș Gheorghe se opune integrării”, p.38).

Ioan Toderașcu este înzestrat cu elixirul vocației, nemurirea ironiei, talentul narațiunii, fantezia ludică și umorul suculent: „Înghițind atâtea sume./ Ca-ntr-o nesfârșită farsă./ Calea asta către lume/ Pare-a fi o cale-ntoarsă!...” („Autostrada Transilvania”, p.40).

Răsfățul lui de a scrie umor îl îndreptățește să coasă cu iglița covoare de cuvinte: „După-aproape doișpe ani/ De schimbări profunde-n țară/ Ne-am trezit că n-avem bani/ Nici pentru-a ieși afară!...” („Apropo de cei 500 euro necesari la ieșirea din țară”, p.43).

Catrenele epigramatice pentru Ioan Toderașcu înseamnă răbdare, dragoste de cuvinte pe care le cizează cu pasiune de bijutier: „Suportând-o ani de-a rândul./ De când stă în România./ Drept să spun, mă bate gândul/ Ca să-mi schimb cetățenia!” („Criza-i soră cu românul”, p.45).

Vocea sa de umorist autentic se simte în fiecare ungher al conștiinței sale: „La cap de pod, chircit pe jos./ Cerșind mereu, în gura mare./ Mă mir că, seara, bând vârtos./ Din crâșmă, pleacă... pe picioare!” („Unui olog”, p.46).

Știe cum și de unde să-și aleagă subiectele, folosindu-se de cele mai ghiduse expresii: „Că e mare, sau e mică./ Nu discut, da'-i cam hilară./ Câtă vreme se aplică./ Doar când vrei să ieși afară...” („Taxa la WC-ul public”, p.51).

Un subtil umor realizează autorul la adresa unor îngustimi de spirit: „Atunci când ea se-mpotrivește./ În situații nefirești./ Cu gentilețe-i amintește:/ – N-ai dreptul, Veto, să vorbești!” („Dreptul de veto, în familie”, p.66).

Microcosmosul sufletului lui Ioan Toderașcu este voios încât imaginarul culminează spre iluzie și vis: „Cine vrea, să mă asculte:/ Globul, fără doar și poate./ Se-ncălzește de prea multe/...Capete înfierbântate!” („Apropo de încălzirea planetei”, p.74).

Ne aflăm în fața unui umorist cu sentimentele împlinite, și poate fi socotit ca fiind o voce autentică în peisajul umoristic. Ioan Toderașcu dorește să arate că și acest gen literar poate pătrunde în casele și conștiințele oamenilor, să-i îndemne a vedea mai limpede viitorul.

* Ioan Toderașcu, *Submarin pe patru roți. Epigrame și catrene epigramatice*, Editura PIM, Iași, 2010, 112 p.

Contul Asociației Culturale
“ACADEMIA RURALĂ ELANUL”

2511.1-6065.1/ROL deschis la B.C.R. Bârlad

e-mail: revistaelanul@gmail.com

<https://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

Vlad Codrea, Univ. “Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

Laurențiu Chiriac, Vaslui

Dan Ravaru, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

Simion Bogdănescu, Bârlad

Serghei Coloșenco, Bârlad

Mircea Coloșenco, București

Laurențiu Ursachi, Bârlad

Teodor Hardon, Rânzești

Florin Varvara, Sărățeni

Sorin Langu, Galați

Ciprian Toderașcu, Găgești

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimpex SRL Bârlad

ISSN: 1583-3593

Neculai I. ONEL

VUIET DE CRIVĂȚ

S-aude printre ramuri un suspin
Când dinspre dealuri suflă vânt hain.
Pe cer luna încearcă să s-ascundă după nori,
Iar vuietul de crivăț parcă-ți dă fiori.

La margine de sat, acolo-n vale,
Cețuri necuprinse se mișcă agale.
Din cer cade zăpada și dansează,
Apoi pe pământ sfioasă se așează.

E tăcere și liniște-n sat,
Nu se aude niciun lătrat.
La câte-un geam mai zărești o lumină
Ce pâlpâie în noaptea senină.

Din hornuri înalte, fum cenușiu
Se-mprăștie în satul pustiu.
Sătenii adorm și visează,
Iar Domnul de Sus îi veghează.

Pictură de Marin Rotaru.

**Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru
Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui**

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Scurt istoric al învățământului din comuna Găgești, de Ioan Iacomi

Nicolae IONESCU

Cartea se înscrie în preocupările, tot mai numeroase în ultima vreme, de a surprinde prin cercetări asidue, afirmarea învățământului în România, în general, și în județul Vaslui, în special. Ea continuă direcțiile de cercetare istoriografică pe plan local, înscriindu-se între rezultatele notabile ale celor ce slujesc pe altarul muzei "Clio".

Acest volum a folosit, cu predilecție, dosarele *Fondurilor școlilor din comuna Găgești* de la Arhivele Naționale - filiala Vaslui, inclusiv presa, reușind să reconstituie în mare măsură condițiile social-economice și politice ale afirmării instituțiilor școlare din comună.

Evoluția învățământului din comuna Găgești, județul Vaslui în cei aproape 130 de ani de existență, reprezintă o pagină însemnată din istoria școlii locale și nu numai. A fost o existență cu **suișuri și coborâșuri**, cu etape de înflorire și momente dificile, cu lăcașuri care au însemnat mai mult decât o școală, pentru dascălii săi și atâtea generații de elevi. Afirmarea școlilor din comună ne este prezentată cu căldură de profesorul de istorie și director coordonator al școlilor, Ioan Iacomi, în lucrarea *Scurt istoric al învățământului din comuna Găgești*. Autorul ne prezintă și, în mare parte și reușește, să ne releve faptul că în unitățile școlare din comună, Tupilați, Peicani, Găgești și Giurcani, s-a realizat o *educație complexă*, urmărindu-se, îndeplinirea obiectivelor generale ale procesului de învățământ, de formare a unor personalități bine conturate, de tineri absolvenți, capabili de perfecționare, de specializare și integrare socială, inoculându-se un adevărat *spirit al zonei*.

Anul școlar 2010-2011 ne apropie și mai mult de împlinirea a 130 de ani de la întemeierea primei școli de pe raza comunei, prima instituție școlară fiind menționată în 1883, la Găgești. Cronică de 130 de ani, cuprinde străluciți profesori, care au sădit în inimile generațiilor de elevi *dragostea de muncă, cultură, adevăr și frumos*. Pe băncile școlii s-au format personalități de prestigiu ale culturii și științei românești, recunoscute în țară și străinătate. Dintre aceștia, amintim: Dumitru Marin, cunoscut latinist, profesor universitar doctor la Universitatea din Bari, savant de talie europeană, Alina Corina Mocanu (căsătorită Corbu), renumit magistrat contemporan, și Marin Rotaru, învățător de excepție din Giurcani, președintele Academiei Rurale „Elanul”.

Bogatele tradiții ale școlilor din comună se încadrează armonios în istoria comunității, stimulează și obligă pe dascălii comunei. Ne aflăm la confluența trecutului - care a dat valori durabile - cu timpul actual, căruia trebuie să-i aparținem. În zilele noastre, călăuziți de profesori de prestigiu, elevii pătrund în lumea fascinantă a cunoașterii, înțeleg frumusețea artei sau se raportează filosofic universului, într-o căutare permanentă a esențelor și a adevărilor. De aceea, învățământul din zonă, într-o lume agitată, în tranziție, are menirea să reziste timpului, să perpetueze tradiția și valorile mai departe, în secolul XXI.

Această carte oferă un prilej de reflecție, o posibilitate de cunoaștere a drumului parcurs de școlile din comună, cu *luminile și umbrele* sale, de desprindere a unor învățăminte. Lucrarea cinstește înaintașii-profesorii, elevii, personalul administrativ, evenimentul editorial reprezentând, totodată, și o angajare plină de responsabilitate pentru viitor.

Încercarea domnului profesor Ioan Iacomi de a reface drumul parcurs de această instituție de la sfârșitul secolului XIX până astăzi, a constituit o experiență interesantă, care i-a oferit satisfacții. În demersul său au existat, însă, destule dificultăți, generate de volumul și de valoarea inegală a surselor privind diferite momente și etape din viața învățământului din comună. Față de bogăția și consistența fondului arhivistic din perioada interbelică și din primii ani postbelici, documentele referitoare la perioada comunismului,

sunt mai puțin relevante, datorită contextului politic în care au fost întocmite. Autorul s-a străduit să înțeleagă sensul real, să observe nu numai ce relatează documentul, ci și ce „*acoperea*” acesta, fie că e un proces-verbal (și nu o stenogramă), un raport de activitate sau o „*indicație*” primită „*de sus*”, pe linie de partid. Această diferență de valoare a informației l-a determinat, să aibă în vedere consecințele intrării întregii societăți românești tot mai mult în sfera de dominație sovietică, să împartă „*mersul școlii*” în două perioade despărțite prin anul 1945.

Ca orice periodizare, și aceasta este discutabilă, mai ales că pentru deceniile următoare se constată diferite etape și momente dificile, iar în anii după Decembrie 1989, prin înlăturarea regimului totalitar, școala intră într-o nouă traiectorie a societății românești.

S-au evitat, pe cât a fost cu putință, aprecierile globale, nediferențiate, care ar fi putut crea o imagine deformată, unilaterală, a instituției, a corpului profesoral, a procesului didactic și, nu în ultimul rând, a rezultatelor obținute de elevi.

Credem că prezentarea descriptivă a unor momente din evoluția școlilor este binevenită, deși unele invective și aprecieri sunt, acide sau radicale, dar, oamenii de azi, îndeosebi, tinerii, sunt dornici să afle, până la urmă, adevărul.

Așadar, să ne bucurăm de fiecare dată când apare o carte pe această temă. Lucrarea este interesantă, incitantă, oportună, inedită și onestă în mediul istoriografic local și nu numai. Ca orice demers uman și această carte este perfectibilă. Cunoaștem strădania domnului Ioan Iacomi pentru apariția acestei cărți. De aceea, o recomandăm călduros, autorul fiind la prima apariție editorială și dorim să nu fie ultima.

Încheind aceste rânduri, avem convingerea că o nouă ediție a lucrării, mai amplă și mai bine îngrijită de editură, bazată pe sugestiile cititorilor, cărora se adresează această carte, va putea acoperi întreaga problematică a evoluției învățământului din comună.

Sculptură de Marin Rotaru.